

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ХАРКІВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА ФАКУЛЬТЕТ
ІНОЗЕМНИХ МОВ

Кафедра англійської філології та методики викладання іноземної мови

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від «_____» _____ 2024 р.
Завідувач кафедри _____
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА
**ЕКОЛІНГВІСТИЧНІ ПРИНЦИПИ КОМУНІКАЦІЇ У
АНГЛОМОВНОМУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ:
ВЕРБАЛЬНІ І НЕВЕРБАЛЬНІ АСПЕКТИ**

Виконавець:

студентка: II курсу магістратури,
групи АМП-61
Герасименко Ірина Вікторівна

Керівник роботи:

Солощук Людмила Василівна,
доктор філологічних наук, професор

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:
кількість балів: _____
Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «_____» _____ 2024 р.

Голова Екзаменаційної комісії _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛІНГВІСТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ КОМУНІКАЦІЇ У ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ.....	6
1.1. Основні поняття і принципи еколінгвістики.....	6
1.2. Поняття дискурсу. Його типи.....	12
1.3. Інституціональний діалогічний дискурс як тип дискурсу.....	17
1.4. Роль невербальних комунікативних компонентів в організації дискурсу.....	22
Висновки до Розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛІНГВІСТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ КОМУНІКАЦІЇ У АНГЛОМОВНОМУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ.....	29
2.1. Взаємодія вербальних та кінесичних комунікативних компонентів у процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації у англомовному інституціональному дискурсі.....	29
2.2. Взаємодія вербальних та просодичних комунікативних компонентів у процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації у англомовному інституціональному дискурсі.....	35
2.3. Взаємодія вербальних та проксемічних комунікативних компонентів у процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації у англомовному інституціональному дискурсі.....	40
Висновки до Розділу 2.....	46
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	49
СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	59
ABSTRACT.....	60

ВСТУП

Актуальність цієї роботи зумовлена зростаючим інтересом сучасної науки до аналізу взаємодії вербальних та невербальних комунікаційних компонентів в англомовному інституціональному дискурсі.

Еколінгвістика має значний вплив на науку, оскільки досліджує мову з точки зору організації гармонійного спілкування між людьми через мовні практики. Вона формує людське світосприйняття того, як може мова впливати на людську поведінку, опрацьовує результативні способи організації гармонійного спілкування за допомогою різних кодових систем. Еколінгвістика дозволяє зрозуміти, яким чином мова формує, розвиває, впливає або руйнує людські стосунки. Саме мова є частиною живого світу, яка дозволяє людині керувати своєю діяльністю [37].

Все більше мовознавців, таких як Солощук Л.В. [39,41,42], Скриннік Ю.С. [38], Морозова О.І. [25], Гауген Е. [64] та ін. намагаються зробити вагомий внесок в галузь еколінгвістики, адже у цьому ракурсі мова все ще потребує детальних досліджень. Сукупність знань, які ми можемо отримати під час вивчення еколінгвістики, можуть надати людині можливість проаналізувати роль мови у встановленні екологічної взаємодії, необхідної для розробки стратегій комунікації, котрі допоможуть знайти гармонію між людиною та людиною. Це можуть бути стратегії уникнення конфліктів, підтримання збалансованого діалогу, врахування культурних та екологічних чинників у спілкуванні, а також адаптація мовних засобів для більш ефективної комунікації. Наука робить все можливе задля того, щоб відшукати та опрацьовувати відповіді на питання які стосуються еколінгвістики [73, с. 93].

В Україні питанням використання дискурсу займаються такі вчені: Солощук Л.В. [39,41,42], Скриннік Ю.С. [38], Шевченко І.С. [50,73], Безугла Л.Р. [5], Селіванова О.О. [34], Ф.С. Бацевич [2,3,4], Єрмоленко А. [15], Фролова І.Є. [47], Калюжна А.Б. [19], Мартинюк А.П. [24], Шпак О.В. [52]

та ін. Серед зарубіжних учених окреслену проблему вивчають: Браун П. [56,57], Філл А. [61, 62], Гауген Е. [64], С.Мілз [69], А.Стіббе [76], та ін.

Як відомо, мовлення в різних його аспектах відіграє вирішальну роль у створенні соціальних структур. Вивчення еколінгвістичних принципів дозволяє побачити, яким саме чином мова створює сьогодення та сприяє формуванню людської особистості та ідентичності. Іншими словами, сказані нами словами відображають наше місце в соціумі [37].

Отже, **актуальність** цієї теми обумовлена потребою в глибокому розумінні мовленнєвих аспектів інституціональної взаємодії та розробці стратегій для поліпшення комунікації в різних соціальних проявах.

Об'єктом дослідження є інституціональний дискурс як специфічна форма комунікації, що виникає у межах різних соціальних інститутів (наприклад, політичних, правових, освітніх, медичних тощо).

Предметом дослідження є еколінгвістичні принципи комунікації у межах інституціонального дискурсу. Це може включати аналіз того, як екологічні принципи мовленнєвої (тобто вплив мови на оточення і зворотний вплив оточення на мову) реалізуються у формальних і офіційних комунікативних навичках на вербальному та невербальному рівнях.

Метою дослідження є визначення та аналіз еколінгвістичних принципів комунікації у інституціональному дискурсі, їхніх вербальних та невербальних аспектів, а також розробка теоретико-методологічних засад для дослідження. Це включає виявлення специфічних характеристик взаємодії екологічних факторів у комунікативних процесах, які відбуваються у межах різних соціальних інститутів.

Завдання дослідження:

- сформулювати та проаналізувати основні поняття і принципи еколінгвістики;
- дослідити поняття дискурсу та його типів;
- проаналізувати інституціональний діалогічний дискурс як тип дискурсу;

- виявити роль невербальних комунікативних компонентів у дискурсі з урахуванням еколінгвістичних принципів його організації.

Матеріали дослідження послужили 50 фрагментів діалогів інституціонального характеру, які включають репліки мовців з описом невербальних компонентів, які їх супроводжують. Діалогічні фрагменти виокремлено методом суцільної вибірки із скриптів кінофільмів.

Методи дослідження ґрунтуються на аналізі мовлення та традиційних дослідженнях дискурсу в еколінгвістичному вимірі.

Наукова новизна полягає в об'єднуванні еколінгвістичних принципів у вивчення англомовного інституціонального дискурсу, що дозволяє розширити межі існуючих теоретичних підходів у цій галузі. Було упорядковано вербальні та невербальні комунікативні компоненти в реалізації еколінгвістичних принципів, які виявили нові мовні стратегії, що сприяли гармонійному спілкуванню. У дослідженні представлено комплексний підхід до аналізу кінесичних, просодичних і проксемічних компонентів, які демонструють їхній вплив на забезпечення гармонійності комунікативних процесів.

Практичне значення полягає в можливості використання його основних положень у лекційних курсах з теоретичної граматики англійської мови (розділ «Прагматика»), лексикології (розділ «Лексична семантика»), спецкурсах з теорії дискурсу, невербальної комунікації, еколінгвістики, у наукових дослідженнях студентів.

Апробація результатів дослідження здійснена шляхом публікації у збірнику наукових робіт студентів.

Структура кваліфікаційної магістерської роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списку наукових джерел (76 джерел, з яких 21 – іноземними мовами), списку джерел ілюстративного матеріалу (5). Загальний обсяг магістерської роботи становить 61 сторінку (обсяг основного тексту – 51 сторінка).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛІНГВІСТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ КОМУНІКАЦІЇ У ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

1.1. Основні поняття і принципи еколінгвістики

Еколінгвістика як наука набула стрімкого розвитку упродовж останніх років. Ця наука виникла у другій половині XX століття, тож можна дійти висновку, що цей напрямок відносно недавній. Новочасні інтерпретації еколінгвістики вважаються доволі різносторонніми в своїй практиці. На думку Л.В. Юрса, феномен еколінгвістики обумовлений її міждисциплінарним характером, який виникає на перетині соціолінгвістики, лінгвістичної філософії та психолінгвістики. Такий міждисциплінарний підхід сприяє швидкому розвитку еколінгвістики, яка охоплює численні аспекти та напрями в межах лінгвістики [54, с. 518].

Представник американської галузі соціолінгвістики Ейнар Хауген виділив аспект взаємодії лінгвістики і з іншими науками. Починаючи з того моменту, як була опублікована робота «Екологія мови» в 1972 році, можна спостерігати суттєвий прогрес у цьому напрямку. Також науковець розглядає екологію як дослідження психологічних і соціальних ситуацій та їх роль у мові. Він описує проблему лінгвістичної екології як підхід до вивчення мовних спільнот та їхніх взаємодій з культурним середовищем, при цьому використовуючи метафори з традиційних екологічних ідеологій [64, с. 57-66].

Взаємозв'язок з мовами, так чи інакше, залежить від самих людей, котрі цю мову досліджують та володіють нею, а потім передають поколіннями [23, с. 66]. Дослідник Г. Гаарманн виокремлює 7 екологічних змінних, що описують мовну поведінку: демографічні (диференціація етнічних етапів), соціальні (соціальні чинники та певну спільноту, з яким спілкується етнічна група), політичні (політичні структури держав), культурні (своєрідні узвичаєння і принципи поведінки), психічні (одностайність особистостей

етнічної групи і внутрішнє спілкування), інтеракційні (чинники між суспільними взаємодіями і мовне вміння одномовців), лінгвістичні (містять фактори, які тісно пов'язані з мовою та її будовою) [63, с. 8]. За його гіпотезою, вказані змінні виокремити вкрай складно, оскільки зазначені чинники мають взаємодію між собою. Іншими словами, екологічна система це і є та сама дія, тобто це взаємний зв'язок між цими екологічними змінними, яке, в решті решт, є цілісними [63, с. 8].

Спільнота німецьких науковців, зокрема такі вчені, як Петер Фінке. Вільгельм Трампе та Ганс Штронер взяли концепцію розповсюдження переконань та засобів екології для опрацювання і вивчення мови. Таким чином, їхні підходи стали називатися «екологічна лінгвістика» [62, с. 44-45]. Розуміння та вивчення терміну «екологія» все більш поширюється протягом останніх десятиліть. У 1990 році провели новітню аналогію між мовою та екологією [17, с. 66-70]. Австралійський лінгвіст британського походження Майкл Холлідей продемонстрував взаємодію між мовою та жорстокосерде ставлення по відношенню до тварин. Виходячи з цього, він підняв до уваги проблему про взаємозв'язок мови та навколишнього середовища та звертався до науковців-лінгвістів не закривати очі на значення мови, в той час, коли вирішується проблема екологічних питань [61, с. 60-75].

У книзі британського лінгвіста та науковця А. Стіббе досконально інтерпретуються теоретичні та методологічні еколінгвістичні підвалини. Мовознавець висвітлює й рекомендує особисту методику вивчення та опису розвитку людства, який, тим чи іншим чином, об'єднує здатність виявляти та оцінювати проаналізований дискурс. До того ж, характеризуються і різноманітні когнітивні методи. Вони є доволі домінуючими в прийнятті світу більшості людей у межах певної культури. Такі методи формують у людини вміння сприймати природу не лише як джерело фізичних благ, а й як цінність, що має власне значення [76].

Зусилля міжнародних науковців у розвитку такого напрямку, як еколінгвістика, спрямовані на те, щоб продемонструвати суспільству

здатність мовних систем функціонувати на сучасному етапі розвитку. Іншими словами, вони показують, як мова сприяє або перешкоджає гармонійним відносинам між людиною та навколишнім середовищем. Як зазначає А. Стіббе, такий аналіз не може бути повністю об'єктивним. Тому дослідник повинен враховувати власні філософські переконання, які впливають на інтерпретацію результатів [76]. Дослідник визначає, що еколінгвістика має багатоаспектне спрямування, над яким працюють багато вчених з різноманітних галузей науки [76]. У період процесу зростання лінгвістичної екології, неможливо не відмітити, що є й інші терміни цього спрямування. До них можна віднести еколінгвістику, лінгвоекологію та екологію мови. Ці терміни синонімічні, тож дослідники радять сформулювати єдиний, більш задовільний варіант [33].

О.С. Зенякін стверджує, що сучасна еколінгвістика існує в двох макронапрямах. Перший акцентує увагу на тому, як мова відображає навколишнє середовище, тобто аналізує екологічні феномени через мовну репрезентацію. Другий напрям переносить поняття екології на рівень людської комунікації, формуючи когнітивно-комунікативний підхід [18, с. 94].

В еколінгвістиці постає неабияка проблема екологічного взаємозв'язку у галузі функціонування індивідуума. Такі спеціалісти, як психоневрологи та фізіологи, обґрунтували свої дослідження тим, що емоції та все що нам говорять інші люди, все це відгукується в нас як у особистостей [20, с. 5]. Слова, які ми чуємо, надовго утримують нашу увагу і сприяють розвитку екологічно-свідомого суспільства [43, с. 212].

Професорка О. Селіванова вважає важливим для розвитку еколінгвістики таке:

- проаналізувати інтернаціональне мовне становище у всьому світі;
- визначити причини, види, діяльність та наслідки мовної багатогранності;
- дослідити проблему зникнення мов;

- опрацювати екологічні та неекологічні аспекти розвитку мови;
- розглянути екодискурси, які спрямовані на забезпечення виховання екограмотності тощо;
- вивчити психологічні, соціальні, гендерні фактори екозв'язків;
- проаналізувати кореляцію екограмотності та мовної грамотності [34].

Завданнями еколінгвістики можна вважати дослідження мовознавчої багатоманітності, які включають в себе роль мов у суспільстві, конфігурацію, а також результати взаємодії мов [44, с. 67-72]. Якщо дослідити основні періоди розвитку еколінгвістики в українському середовищі, можна розглянути праці професорки С. Ключко [21; 22]. Саме вона визначила ключові напрями вивчення вітчизняної еколінгвістики. До цих спрямувань входить:

- проблема мовної політики у вигляді засобу захисту конкретних мов, які перебувають в зоні ризику зникнення;
- питання двомовності, в тому числі феномен комунікації мов;
- вплив негативних факторів на розповсюдження заперечливих афоризмів;
- конверсія в галузі теперішнього загальнодоступного порозуміння та розгляд мовних виявлень суспільних ідеалів;
- норми екологічного застосування мови в галузях комунікації;
- вплив різноманітних текстів на людський розум [22, с. 13-18].

Еколінгвістичний підхід все більш енергійніше прибільшує поприще свого розповсюдження. У даний момент зароджується аналіз екологічних роздумів та екологічної досвідченості як такої [44, с. 71]. Вищезгадані терміни являються синонімічними до такого терміна як «екологія мови». Натомість це явище призводить до суперечок в галузі лінгвістики. З одного боку, якщо б ці терміни справді були еквівалентними, то дослідникам в цій сфері довелося б сформулювати єдиний варіант цього терміну. Еколінгвістика допомагає створенню свідомого підходу задля застосування

мови, таким чином показуючи нам, як саме можуть відбиватися у свідомості людей сказані слова та дії [43, с. 211-227].

Саме питання про контроль екології стає важливим не лише для захисту природи, але й дедалі частіше стосується регулювання спілкування між людьми [64; 16; 66]. На думку Ю.С. Скриннік, еколінгвістика й досліджує принципи гармонійності спілкування. Дослідниця наголошує, що саме ввічливість допомагає уникненню конфліктних ситуацій, у той час, коли комуніканти змінюють свої соціальні ролі [38, с. 72]. Увічливість ґрунтується на розумінні поваги до соціальної ролі особистості та являється способом прояву визнання статусу іншої людини [56; 57]. Поняття увічливості є характерним для різних типів дискурсу [67]. Адресант, проявляючи ввічливість, прагне викликати в адресата відчуття доброго ставлення та отримати взаємне схвалення [38, с. 72].

Л.В. Солощук наголошує, що завдяки мові, яка є продуктом людського пізнання й кодує його когнітивну активність власними методами, відбувається ріст і розширення людського погляду на світ [75]. Лінгвальна світобудова відтворює зв'язок між мовою, людиною та людською свідомістю. Її також можна розглядати як інтерпретацію минулого, теперішнього і майбутнього світу. Зокрема, за допомогою екологічної комунікативної стратегії можна уникнути створення конфліктних ситуацій і сприяти кооперативному рівню розвитку комунікації. Еколінгвістика досліджує взаємозв'язок між мовою, людиною та соціальним середовищем, акцентуючи увагу на гармонії спілкування та соціальних ролей, які змінюються в різні історичні періоди [75].

Таким чином, еколінгвістичний підхід поступово займає важливе місце в сучасних мовознавчих дослідженнях [13, с. 449]. О.І. Морозова застосовує в своїй науковій праці поняття «екологізм». Вона вважає, що сучасною альтернативою антропоцентризму є екологізм, який представляє собою загальнонаукову методологічну позицію. Ця позиція підкреслює, що людина є елементом загальної системи життя [25, с. 258-266].

До сфери еколінгвістичних досліджень можна віднести і риторику, що аналізує відхилення від норм мовлення, зокрема в аспектах правильності, чіткості, зв'язності, зрозумілості та виразності. На думку В.Г. Пасинок, у контексті еколінгвістики термін «екологія мовленнєвого середовища» вказує на те, що її предметом є культура мислення, мовленнєва поведінка, виховання лінгвістичного смаку та охорона літературної мови [30, с. 7].

За Н.А. Оніщенко, дослідження еколінгвістики зосереджене на взаємозв'язку між мовою та мисленням людини в різних контекстах її діяльності, а також на впливі мови на конкретні життєві ситуації і соціальний статус мовця, що підкреслює актуальність цього підходу в сучасних лінгвістичних дослідженнях [27, с. 112].

Взаємодія між комунікантами, що змінюють свої соціальні ролі, має свої специфічні риси, оскільки ці ролі формуються на основі суспільних очікувань. Якщо ці очікування не виправдовуються, це може викликати комунікативні дисонанси, що становлять загрозу екологічності спілкування в мовній культурі [37, с. 236-239].

Підсумовуючи вищевикладену інформацію, можна сказати, що еколінгвістика, як міждисциплінарна наука, виникла на перетині лінгвістики, екології та соціальних наук, які стали важливим інструментом вивчення взаємозв'язку між людиною та мовою. Ключові поняття еколінгвістики відіграють важливу роль у формуванні теоретичних засад цієї науки, оскільки дозволяють зрозуміти, як функціонує мова.

Головною метою еколінгвістики є забезпечення ефективної та конструктивної взаємодії між комунікантами. Увічливість у комунікації передбачає повагу до співрозмовника, що є особливо важливим у контексті міжкультурної взаємодії. Еколінгвістика підкреслює необхідність усвідомленого підходу до комунікативних практик, адже кожне висловлення несе в собі певні емоційні цінності. У зв'язку з цим, важливо враховувати контекст, у якому відбувається комунікація. Принципи еколінгвістики акцентують увагу на важливості етичних норм у комунікації, що дозволяє

уникати конфліктів і непорозумінь. Усі учасники комунікаційного процесу повинні прагнути до встановлення гармонійних відносин, враховуючи емоційний стан і соціальний статус один одного.

Варто зазначити, що еколінгвістичний підхід має на меті формування екологічної свідомості в ході комунікації. Еколінгвістика сприяє усвідомленню комунікативних стратегій, які можуть посилити взаєморозуміння. Ця перспектива дозволяє уникнути негативних наслідків, які можуть виникати в результаті комунікативних дисонансів. Отже, еколінгвістика як наука, що досліджує гармонійні комунікаційні стосунки, може стати основою для розвитку конструктивного діалогу між людьми.

1.2. Поняття дискурсу. Його типи

У лінгвістиці пропонується численна кількість дефініцій поняття дискурсу, оскільки його багатозначність не дозволяє виокремити якийсь один конкретний аспект. Як заявляє американський вчений С. Міллз, поняття дискурсу є багатогранним явищем, його категорії широко використовуються лінгвістами в гуманітарних науках [69, с. 168].

Наразі не існує єдиного терміну для тлумачення дискурсу, бо багато різних мовознавців рекомендують свої власні тлумачення цього поняття [51, с. 50]. І.Є. Фролова також стверджує, що дискурс є комплексним явищем, що включає в себе когнітивні та комунікативні елементи. Інституціоналізація та форма дискурсу (монолог чи діалог) є важливими критеріями для його класифікації, але визначення єдиної класифікаційної схеми є завданням утопічним через розмаїття критеріїв та складність поєднання цих параметрів [47, с. 167].

Опис розвитку вивчення дискурсу бере початок у XX столітті. У цей же час, в кінці 50-х років, феномен дискурсу стає набирати всеохоплюючих досліджень з боку вчених-лінгвістів. Термін «дискурс» у новітніх західноєвропейських мовах тлумачиться таким чином: у французькій мові

визначається поняття «diskours» та з англійської «diskourse», ми можемо перекласти як «бесіда, дискусія, словесний обмін думками» тощо [32, с. 100]. Так, у 1952 році американський лінгвіст і соціолог З. Харріс у перший раз бере поняття «дискурс», як відображення рекламної мови у статті «Discourse Analysis». Коли ми говоримо про дискурс у понятті тексту, то це може означати не лише зв'язний текст, а й всі інші зовнішні чинники, котрі безпосередньо впливають на нього [29, с. 54].

Феномен дискурсу поширюється на початку 1970-х років у роботах французького вченого Еміля Бенвеніста. Науковець вважає дискурс значним гуманітарним поняттям для мови, яке може мати вплив на реципієнта [6, с. 276-279]. Дискурсом називають теорію про комунікацію. Для того щоб розібратися як саме комунікують між собою мовні спільноти й як саме люди обробляють отриману інформацію, необхідно вивчати поняття дискурсу [32, с. 100].

Голландський лінгвіст Т.А. ван Дейк вважається основоположником новітньої теорії дискурсу, в якій текст являється об'єктом, тоді як дискурс ототожнюється з ситуацією спілкування. Як зазначає науковець, у тексті є не тільки логічна зв'язність між реченнями, що формує смислову структуру, а й черговість мовленнєвої дії, що утворює текстову функціональну організацію. На думку лінгвіста, розвиток суспільства та комунікація реципієнтів входять у поняття дискурсу [29, с. 52]. Крім того, дискурс визначається через методи, які впливають на соціальну чи ідеологічну позицію, що робить його важливим аспектом у вивченні мовних практик. Ці визначення підкреслюють, що дискурс не лише відображає, але й формує соціальні структури, що є актуальним у сучасних дослідженнях мови [7, с. 16-19].

Харківська лінгвістична школа характеризує дискурс як феномен мисленнєво-комунікативної діяльності в соціокультурному контексті, що охоплює як процес, так і результат, і вирізняється безперервністю й діалогічним характером [50, с. 25]. Під час аналізу дискурсу значна увага приділяється впливу зовнішніх немовних факторів, що ставить на передній

план соціальні й антропологічні характеристики спілкування, як зазначає Ю.С. Скриннік [38, с. 45].

За Л.Р. Безуглою, дискурс передбачає мовленнєву діяльність людини, яка має як пізнавальну, так і комунікативну природу, а також текст, який є її результатом [5, с. 9]. Акт мовлення обумовлюється взаємодією між людьми за допомогою мови, під час їхньої комунікації. Тобто кожен раз, коли ми спілкуємося, то передаємо певну інформацію, яка має бути зрозумілою для співрозмовника. Також ця інформація може містити в собі завуальовані значення, які не виявляється відкрито або повною мірою [26].

За І.С. Шевченко та О.І. Морозовою, дискурс – це текст або тексти, які створені в результаті комунікативної діяльності представників певної лінгвокультурної спільноти, що аналізуються з урахуванням їхніх мовних параметрів та соціокультурного контексту [50, с. 25].

До такого ж принципу доєднується і А. Б. Калюжна, дослідниця вважає, що дискурс, як жива комунікативна дія в конкретній ситуації, з урахуванням зовнішніх обставин, співіснує з текстом, який слугує інструментом вербалізації та фіксації цих параметрів у мовленнєвому творі [19, с. 32].

О.І. Морозова ототожнює дискурс зі спілкуванням, котре має соціальну та лінгвістичну природу. Дослідниця зазначає, що поняття «контекст» має неоднозначне значення, яке може охоплювати різні аспекти комунікації – від конкретних ситуацій до соціально-історичних умов. Таке розмаїття інтерпретацій створює різні дослідницькі «проекції» мовлення в ситуативному контексті, які неможна просто поєднати через різні принципи їхнього аналізу. На думку дослідниці, дискурс розглядається як активний процес соціальної взаємодії, де комуніканти постійно змінюють свої ролі, а їхня комунікація залежить від творчої активності кожного з комунікантів. Важливість когнітивного підходу виводить на перший план значення спільного розуміння референтної та комунікативної ситуацій, які визначають, як комунікативні події відбуваються [14, с. 134-138].

А.П. Мартинюк стверджує, що цей феномен описує функціонування мови та людського мислення, яке цілеспрямоване на загальне усвідомлення навколишнього середовища [24, с. 11]. Іншими словами, через спілкування суспільство спільними зусиллями створює та розвиває наше середовище існування. Дискурс допомагає людям будувати та консолідувати думки, уявлення про всесвіт та постійно розвивати мовлення [73, с. 105].

На думку О.В. Шпак, дискурс може визначатися як засіб формування соціальних відносин, що відображає мовленнєву взаємодію у різних типах комунікації. Він розглядається в еколінгвістичному контексті як цілісна жива діяльність, яка виконує функцію встановлення та підтримки контактів між комунікантами. Дослідниця аналізує дискурс з точки зору ефективності комунікації та культурно-специфічних норм поведінки [52, с. 109].

І.В. Ситнік характеризує дискурс як сукупність усних або письмових текстів, створених з певною метою у конкретній ситуації спілкування, об'єднаних спільною темою, що характеризується специфічною граматиною, лексикою, семантикою, правилами слововживання і взаємодіє з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними та іншими чинниками [36, с. 125].

На думку українського науковця А. Єрмоленка, дискурс є основоположним зразком мовно-обґрунтованого вивірення дискусійних питань, значення яких стосується реципієнтів. Дискурс обумовлений предметом розмови, в якому важливим є значення інформації, яку хоче донести співрозмовник [15].

Д. Шифрін виділяє три підходи для визначення дискурсу. Перший з них відображає поняття «дискурс» як мовний феномен, що передбачає рівень словосполучень та обмежується декількома реченнями. Другий підхід функціонально визначає дискурс як різноманітні способи використання мови. Що стосується третього підходу, то в ньому у понятті дискурс акцентується взаємовплив його типів та характеристик [71, с. 21].

М.В. Янкович тлумачить це поняття як суспільно мовний факт, котрий зародився в чітко вираженому суспільному довірлі й виконує моделювання публічної реальності, яке в подальшому матеріалізує текст у вигляді засобів доцільності та значущості етичних принципів реципієнта [55, с. 125].

Як вважає український перекладознавець О.І. Чередниченко, роль дискурсу полягає не тільки у подоланні культурних відмінностей, а й в ознайомленні носіїв мови перекладу з цінностями культури, до якої належить вихідний текст. Через відмінності в концептуальних картинах світу оригінал не може бути точно відтворений іншою мовою [48, с. 105].

За визначенням Ф. С. Бацевича, дискурс розглядається в контексті комунікативної ситуації. Тобто, комунікативна ситуація – це «конкретна обстановка спілкування за участю партнерів по комунікації, яка спонукає її учасників до міжособистісної взаємодії» [2, с. 113]. Вчений підкреслює, що «комунікативна ситуація визначає мовленнєву поведінку, способи реалізації комунікативного наміру (стратегію, тактику спілкування тощо)» [2, с.124]. Аби одержати якусь конкретну відповідь й досягти конкретного ефекту, необхідно мати певну мету кожен раз, коли ми спілкуємося. Наприклад, комунікант хоче переконати когось у чомусь або передати інформацію, тому комунікація вважається стратегічним процесом. Таким чином, можна визначити, що мета формулює характер розвитку спілкування, прийоми та шляхи здобування підсумку досліджень [4].

Характеристиками дискурсу є:

- створення умов для послідовного представлення реципієнту зв'язаних між собою подій, образів, фактів та інших елементів;
- дискурс виступає як лінгвістична конструкція, що слугує для організації інформації в певному культурному контексті;
- впорядкування мовних явищ орієнтується на використання висловлювань, що відповідають конкретній ситуації [7, с. 17].

Класифікація дискурсу виділяє не тільки його типи, а й підтипи цього явища. Тобто, дискурс різноманітний в своєму прояві. Лінгвіст Г. Почепцов надає таку класифікацію типів дискурсу:

- радіодискурс;
- газетний дискурс;
- театральний дискурс;
- літературний;
- політичний;
- рекламний;
- релігійний [31].

Таким чином, можна зробити висновок, що феномен дискурсу до сих пір залишається одним із найобговорюваніших питань серед лінгвістів. Термінологія цього явища все ще перебуває в активному аналізованні науковців. Це, безперечно, головоломне поняття, яке вимагає більш глибокого дослідження з боку фахівців.

У майбутньому розвиток технологій буде сприяти створюванню нових контекстів для визначення дискурсу, що вимагає постійного оновлення теоретичних та практичних підходів до його вивчення. Тому подальші дослідження в цій галузі можуть зробити значний внесок у розвиток лінгвістики.

1.3. Інституціональний діалогічний дискурс як тип дискурсу

Дослідженням діалогічного дискурсу в мовознавстві займаються такі вчені, як: Х. Хенне та Х. Рехбок [65], О.Ю. Бондар [8], О. О. Селіванова [34], Н.В. Шульжук [53], Д.І. Ганич [11], Л.Р. Безугла [5], І.С. Шевченко[50; 73] , Ю.С. Скриннік [38] , Ф.С. Бацевич [2;3;4], Д. Оробчук [28], Л.О. Овсієнко [26], О.В.Шпак [52], А.Б. Калюжна [19], О.В. Фещенко [46] та інші.

Екологічна комунікація в інституціональному дискурсі спрямована на збереження поведінкових норм, здоров'я та психоемоційного стану людей,

тоді як неекологічна комунікація порушує ці принципи, негативно впливаючи на гармонію і взаємодію між учасниками спілкування [75].

Спілкування між комунікантами відбувається шляхом діалогу, саме діалог є конфігурацією цивілізованого порозуміння в її різноманітних гуманітарних галузях. Мова, як наука гуманітарна, стала певним засобом для вивчення та визначення людини як особистості, її умінь та набутих навичок [8, с. 48]. На думку української мовознавиці О.А. Селіванової діалог тлумачиться в конфігурації мовних засобів та узгоджується певною кількістю реципієнтів у межах передачі інформації [34].

Повсякденна взаємодія людей шляхом соціальної комунікації з певними діями виявлення мови є однією із галузей структури діалогічного дискурсу. Діалог – це явище, в якому комуніканти сприймають інформацію від початку бесіди до її логічного завершення з метою виявлення імплікації, як зазначає Ф. С. Бацевич [3]. Лінгвісти Д.І. Ганич та І.С. Олійник формують поняття діалогу таким чином: « Діалог (від гр. dialogos – розмова, бесіда) – це конфігурації мовленнєвих актів, в яких діють два або більше учасника» [11, с. 65].

Н.В. Шульжук визначає інституціональний діалогічний дискурс таким чином: «це тип дискурсу, який функціонує у певних інституційних організаціях і установах. Це може бути, наприклад, обговорення питань між студентом та викладачем в навчальному закладі, або діалог між клієнтом та працівником у сфері обслуговування» [53, с. 135-136].

Х. Хенне та Х. Рехбок, філологи німецького походження, дають визначення поняттю діалогічного дискурсу відповідно до соціологічної перспективи. Вчені підкреслюють, що діалоги протиставляють один одному з боку їх раптовості і несподіваності. За емоційним забарвленням вони можуть бути приватні, щирі, особистісні, легковажні тощо [65].

Діалогічний дискурс, як тлумачить Л.Р. Безугла, є способом спілкування, в якому індивіди обмінюються якимись думками, інформацією та ідеями. Це явище може здійснюватися в різноманітних ситуаціях, як

культурних, так і психологічних значеннях, і, безпосередньо, ґрунтується на взаємодії між комунікантами [5, с. 9].

На думку О.В. Шпак, інституціональний діалогічний дискурс – це складна форма комунікації, яка регулюється соціальними нормами, ролями та цінностями, характерними для певної сфери (політичної, освітньої, релігійної тощо) [52, с. 110]. Така комунікація часто є офіційною та унормованою. Комуніканти застосовують певні норми у спілкуванні, використовуючи шаблонні фрази та жести, щоб зберегти дистанцію з іншими, що особливо характерно для певних соціальних середовищ [59, с. 92-118].

За визначенням А.Б. Калюжної, інституційний дискурс відзначається комунікацією, побудованою на статусах і ролях учасників, в яких їхня взаємодія обумовлена соціальними позиціями, намірами та цілями, які відповідають функціям конкретного соціального інституту. Вид інституційного дискурсу визначається типом соціального інституту, до якого належать комуніканти, котрі займаються певною діяльністю, разом із їхніми моделями поведінки. Дослідниця стверджує, що інституціональний дискурс ототожнюється з певними комунікативними цілями, наприклад підтримка соціальних інститутів [19, с. 35-36].

О.В. Фещенко стверджує, що інституціональна комунікація у мовознавстві розглядається в межах установ або організацій. Під час цього процесу взаємодія комунікантів відбувається не на особистісному рівні, а через їхні ролі, які визначені їхньою професійною чи соціальною діяльністю. Це означає, що комунікація ґрунтується на виконанні певних формальних обов'язків, та на дотриманні заздалегідь встановлених норм, де певні висловлювання чи дії є типовими для цієї ролі [46, с. 17-18].

Інституціональний дискурс виконує організовану функцію, спрямовану на підтримку соціальних відносин і владних структур у суспільних інститутах. Цей дискурс регулює комунікацію шляхом рольової взаємодії, в якій комуніканти виступають як носії соціальних ролей, а конфлікти

маскуються формальними засобами для зміцнення владних відносин, на цьому наголошує Ю.С. Скриннік [38, с. 46].

Такої ж думки додержується й дослідниця М.В. Швиденко, за її визначенням інституціональний дискурс є спеціалізованим і формалізованим різновидом спілкування, який відбувається між учасниками з офіційним професійним статусом, і характеризується інтенціональним спрямуванням, що зумовлює дотримання соціальних норм і стандартів комунікації [49, с. 105].

Чинники, які існують поза мовою, так звані «екстралінгвальні фактори», мають великий вплив на мовлення [26]. Екстралінгвальні фактори діалогічного дискурсу характеризуються таким чином:

- психоемоційний фактор (здатний здійснювати вплив на учасника розмови);
- фактор викликаний обставинами (у процесі комунікації виникають певні ситуації необхідні для вирішення конкретних питань);
- суспільний фактор (пов'язаний із життєдіяльністю та взаємодією учасників розмови у соціумі, та їхньому світосприйнятті);
- державний фактор (певні політичні обговорення в інституціональній сфері) [26].

Діалог може слугувати початковою лінгвістичною конфігурацією, в якій помітні зміни в мовних функціях. Діалог певною мірою замінює лінгвістичні маневри індивідів. Наприклад, це можна побачити у проханнях та їх виконанні, або у привітаннях між людьми. Таким чином, в основі визначення діалогічного дискурсу лежить низка послідовних висловлювань [53, с. 135]. Українська мовознавиця Д. Оробчук вважає, що в інституціональному дискурсі діалог може здійснюватися через багатоманітні шляхи комунікації та певні ресурси [28, с. 52-57].

За чисельними працями вчених-лінгвістів можна сформулювати наступну класифікацію форм діалогу в інституціональному діалогічному дискурсі:

- наради, форуми та засідання (такі збори допомагають членам інституцій комунікувати один на один, робити обмін думками та гіпотезами щодо праці в певній корпорації);
- письмове спілкування (для цієї форми комунікації необхідно використовувати певну електронну пошту, кореспонденцію або ж офіційні папери, котрі будуть обмірковуватися письмово);
- промови на публіці (подібні форми інституціонального дискурсу мають на меті комунікацію з широкою аудиторією шляхом брифінгів, прес-конференцій, дебатів та ін..) [8, 34, 65, 53].

Таким чином, з викладеного випливає, що інституційний діалогічний дискурс, як різновид дискурсу, є офіційною формою спілкування, що відбувається в межах соціальних інституцій та організацій. Його основним призначенням є виконання комунікативних функцій, які відповідають специфіці кожної окремої інституції (політичної, освітньої, медичної тощо). Цей тип дискурсу регулюється певними соціальними нормами, які диктують правила взаємодії між учасниками, які можуть не знати один одного, але зобов'язані дотримуватися встановлених принципів спілкування.

Також варто зазначити, що діалогічна комунікація в інституційному дискурсі завжди є цілеспрямованою, тобто учасники мають чітко визначені цілі та наміри. Інституціональний діалогічний дискурс відбувається між двома або більше комунікантами, метою якого є вирішення конкретних питань та дійти до певної імплікації.

Отже, інституціональний діалогічний дискурс характеризується шаблонами, оскільки комуніканти часто використовують стандартні фрази. Така комунікація може обмежувати справжнє вираження емоцій та намірів тому що, комуніканти взаємодіють переважно через свої професійні ролі. Тож, інституціональний дискурс формує соціальні відносини та є важливим елементом соціальної структури, який сприяє підтримці загального порядку в суспільстві.

1.4. Роль невербальних комунікативних компонентів в організації дискурсу

Невербальні комунікативні компоненти є невід'ємною складовою процесу комунікації. За Л.В. Солощук, дослідження взаємодії вербальних та невербальних компонентів комунікації у контексті інституціонального діалогічного дискурсу, необхідні для акцентування уваги на їхній комбінаторній ролі у формуванні комунікативно значущих повідомлень. Це вимагає переосмислення концепції мовної особистості, яка має враховувати не лише вербальні компоненти, а й інші семіотичні системи, що використовуються у комунікації [39].

Ефективна та успішна комунікація в сучасному англomовному дискурсі базується на поєднанні вербальних і невербальних компонентів (НВК), де невербальні компоненти можуть відігравати ключову роль у передачі інформації та емоцій [74, с. 51-52]. НВК у комунікативному процесі можуть виконувати різноманітні функції. Вони здатні підсилювати чи зменшувати вербальні наміри, виражати невпевненість, пом'якшувати вербально закріплені наміри, збільшувати або зменшувати іллокутивну силу мовленнєвих актів [39].

А. Меграбян зробив значний вклад у вивчення невербальної комунікації. Вчений визначив, що лише 7% інформації передається через слова, тоді як 38% передається через інтонацію голосу, а 55% – через кінесичні сигнали. Тож можна дійти висновку, що це визначення підкреслює важливість невербальних комунікативних компонентів у загальному процесі комунікації [68]. Безліч різноманітних методів та способів дослідження НВК в організації дискурсу будуть створювати відповідні умови для повного його дослідження та розуміння [12, с. 19].

З одного боку, якщо поглянути на НВК, то стане зрозумілим, що ці компоненти являються простими та елементарними у виконанні. Та з іншого

боку, вони доволі швидко зникають у ході комунікації та їх неможливо якось фізично зберегти [35, с. 37].

Використання НВК в інституціональному дискурсі залежить від офіційно-ділового статусу мовця [38, с. 117-118]. Ці компоненти включають різні немовні елементи, які комунікант використовує в ході комунікації. Вони застосовуються разом із вербальним кодом і мають важливе значення у процесі взаємодії з ним. Невербальні компоненти можна поділити на три основні групи за їхніми загальними характеристиками, а саме: простір, час та рух. До першої групи відноситься кінесичні компоненти – це жести та міміка. Друга група – проксемічні компоненти, що стосуються відстані та простору між учасниками комунікації. Третя група – просодичні компоненти, вони включають інтонацію, тембр та гучність тону в мовленні [35, с. 38].

За допомогою цих невербальних компонентів комунікації людина обмінюється інформацією кожного дня:

- жести (рухи руками, котрі допомагають пояснити слова);
- міміка (вираз обличчя, що допомагають зрозуміти емоції);
- постава (положення тіла, при якому людина зможе зрозуміти в якому стані знаходиться її комунікант);
- контакт очей (встановлення зорового контакту між комунікантами);
- відстань (певний простір в ході комунікації);
- дотики (фізичні контакти, які можуть мати різні емоційні або соціальні значення);
- одяг (зовнішній вигляд може сформувати у людини певну інформацію про комуніканта) [12, с. 20].

Роль НВК забезпечує ефективність та екологічність спілкування. Крім того, комунікація повинна відповідати моральним і етичним нормам, з огляду на різноманітність людей та їхню комунікативну поведінку. Невербальні сигнали можуть використовуватися як для покращення взаємодії комунікації, так і для введення в оману. Таким чином, у ході комунікації людині потрібно розпізнавати НВК для того, щоб чітко та якісно розшифрувати інформацію

свого співрозмовника. Ці дії здійснюються, аби дати адекватну відповідь комуніканту [42, с. 329-331]. Невербальні сигнали покращують запам'ятовування слів та фраз, сприяючи виклику лексичних одиниць із пам'яті. Це пов'язано з тим, що процес запам'ятовування залучає не лише слухові, а й зорові канали. Також це моторні елементи, такі як артикуляція та жести, які суттєво підвищують ефективність довготривалої пам'яті [1].

Невербальна поведінка комуніканта досить тісно пов'язана з її внутрішніми емоціями та думками. Така поведінка слугує способом їх вираження. У ході комунікації певні невербальні сигнали допомагають усвідомити та осмислити те, що саме відчуває або про що думає співрозмовник, навіть якщо він це приховує. Інакше кажучи, людина сприймає невербальні сигнали в якості прихованих даних від співрозмовника [45].

У ході комунікації слова та НВК мають змогу підсилювати один одного, або ж навпаки, зменшувати потужність цих засобів. Іншими словами, у той момент, коли комунікант використовує певні жести й одночасно впевнено та зрозуміло говорить, то його слова сприймаються з підсиленням ефектом. Але ж коли він щось говорить, а його НВК значать протилежне, то цей вплив водночас стає менш ефективним [60, с. 266]. Ту інформацію, котра передається невербальним чином, прийнято вважати прихованою. Люди звикли сприймати її несвідомо та афективно [41, с. 75].

Варто зазначити, що НВК характеризуються двоїстою природою. Ця природа пов'язана з людською, яка вказує на певні ризики маніпуляції, що виникає через неоднозначність та полі функціональність невербальних сигналів. Можна свідомо користуватися невербальними сигналами, адже їх сприйняття може бути упередженим та хибним, а це неодмінно впливає на сам комунікативний процес [42, с. 330-331].

Однією з найбільш досліджуваних тем у галузі невербальної комунікації є те, яким чином кінесичні сигнали, такі як вираз обличчя, жести, поза та рухи, передають владність. Чоловіки, наприклад, демонструють

більше вербального і невербального домінування, ніж жінки, коли обговорюють заміну мастила в автомобілі, а жінки більш домінують тоді, коли обговорюють викрійку для шиття, як і було виявлено в одному з філологічних досліджень [60, с. 261-278].

Обличчя може передавати рівень влади та авторитетність в стосунках і соціумі. Люди, які мають більше влади, частіше виражають гнів та огиду, рідше ж – страх і смуток. Вирази обличчя формують у комунікантів враження про сталі риси характеру, де гнів і огида асоціюються з домінуванням, а щастя – з приналежністю та домінуванням. Довгі посмішки виглядають менш домінуючими, але більш надійними й привабливими, тоді як посмішки зі зморшками біля очей сприймаються як домінуючі й можуть впливати на невербальні реакції людей з нижчим статусом у міжособистісних взаємодіях. Нахили голови та мова тіла також можуть передавати інформацію про статус, причому культурні відмінності визначають, яким чином ці сигнали сприймаються, а впливові особи схильні використовувати більш відкриту позу та жестикуляцію для демонстрації своєї влади [60, с. 263-264].

Погляд людини, як правило, показує, про що вона міркує, або чи готова вона говорити в даний момент. В той час коли людина ще думає, вона зазвичай часто дивиться в бік, а коли готова висловитися – дивиться на співрозмовника. Усі люди здатні досить точно і узгоджено розпізнавати вирази обличчя як демонстрацію конкретних емоцій [45, с. 61-64].

Люди сприймають чоловіків і жінок із низьким голосом як сильніших і авторитетніших, ніж з високим голосом, причому вокальні особливості, зокрема висота голосу, відіграють важливу роль у формуванні враження про авторитет [60, с. 268]. Натомість, інтонацію можна визначити як комплексний набір просодичних засобів, який складається з мелодії, фразового та логічного наголосу, ритму, тембру, темпу та пауз, а також як складну структуру різнорівневих взаємозв'язаних характеристик [39].

Варто зазначити, що науковець К. Л. Пайк був одним з перших, хто дослідив та дав визначення додатковим функціям інтонації: «інші характеристики інтонації можуть виокремлюватись в залежності від фізіологічного стану особистості – злість, радість, захоплення, а також інших фізіологічних особливостей людини – вік, стать і т.д. [70, с. 24]. Ці компоненти допомагають схарактеризувати почуття та емоційний стан людини» [72, с. 7].

Невербальна комунікація включає в себе емоційні фактори та культурні стереотипи, які відіграють важливу роль у соціалізації особистості та у її мовленнєвій поведінці. Виявлено, що чоловіки та жінки відрізняються в способах вираження негативних емоцій, зокрема в використанні мімічних та жестових компонентів. Це свідчить про їхні різні комунікативні стилі [9, с. 19].

НВК підсилюють вербальну інформацію, передають настрій на емоції співрозмовника; визначають статус та роль стосунків між комунікантами та полегшують розуміння контексту в цілому. Невербальні компоненти допомагають усвідомити певний підтекст у ході комунікації [38, с. 247].

Таким чином, можна зробити висновок, що кінесичні, просодичні та проксемічні компоненти відіграють важливу роль у ході комунікації. Вони мають певні позитивні наслідки для спілкування. Ці компоненти можуть не тільки сприяти процесу комунікації, але й перешкоджати його розвитку. Невербальні засоби надають людині додаткові знання, які було б складно передати вербально. Дослідження НВК дає змогу детально вивчити та проаналізувати взаємодію комунікантів у різних типах дискурсу.

Важливо відзначити, що НВК можуть суперечити значенню вербальних сигналів, демонструючи справжні наміри мовця. Це свідчить про те, що невербальні засоби можуть виступати джерелом більш достовірної інформації. У таких випадках НВК стають ключовим засобом виявлення прихованих або істинних смислів комунікації.

Отже, вивчення ролі НВК в організації дискурсу є важливим напрямом лінгвістичних досліджень, оскільки вони виконують у процесі комунікації важливу функцію забезпечення гармонійного поєднання вербальних і невербальних компонентів.

Висновки до Розділу 1

Еколінгвістика, яка входить до складу гуманітарних наук, забезпечує гармонійне спілкування між учасниками комунікації. Основна мета еколінгвістики – це впорядковування гармонії між комунікантами, яка їй сприяє збереженню соціокультурних цінностей. Ця наука займається підтримкою комунікативних стратегій, які сприяють стабільним і гармонійним відносинам між людьми. До принципів еколінгвістики належать такі поняття, як взаємоповага, ввічливість, екологічна комунікація та відповідальність за наслідки мовленнєвої поведінки. У сфері інституційного дискурсу ці принципи допомагають підтримувати баланс між формальними вимогами та людським фактором, створюючи умови для ефективної та етично обґрунтованої комунікації.

Поняття дискурсу має безліч визначень, які стосуються структурування мовлення. Що стосується типів дискурсу, то вони визначаються залежно від контексту й цілей комунікації. Серед них можна виділити побутовий та інституціональний. Інституціональний діалогічний дискурс можна вважати своєрідним типом дискурсу, адже він формується у конкретних межах офіційних закладів. Цей дискурс відрізняється характерними рисами, такими як формальність, регламентованість, існування особливих розмовних навичок, що показують їх будову. Ділові перемовини, урядові зустрічі, судові наради та інші форми комунікації є прикладами інституціонального діалогічного дискурсу. З точки зору еколінгвістики, дискурс має бути спрямований на підтримку гармонійних стосунків між учасниками комунікації з урахуванням етичних, культурних і соціальних норм.

Невербальні комунікативні компоненти є досить важливими в організації дискурсу. Як відомо, невербальні комунікативні компоненти, такі як жести, міміка, просторове розташування мовців, інтонація, приймають участь у передачі комунікативних повідомлень. Якщо коректно застосувати та ідентифікувати невербальні компоненти в ході комунікації, можна ефективно та якісно передавати інформацію. У контексті інституційного дискурсу НВК можуть підсилювати мовленнєві акти, допомагати керувати емоціями та підкреслювати важливість повідомлення, що є критично важливим у професійній взаємодії. Вони також допомагають враховувати соціальні особливості, що допомагає уникнути непорозуміння і підвищити ефективність комунікації.

Отже, можна зробити висновок, що еколінгвістичні принципи відіграють ключову роль у формуванні ефективної комунікації в інституціональному дискурсі, підтримуючи стабільність та гармонію взаємовідносин між учасниками комунікації в різних професійних сферах.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЕРБАЛЬНИХ ТА НЕВЕРБАЛЬНИХ КОМПОНЕНТІВ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛІНГВІСТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ КОМУНІКАЦІЇ У АНГЛОМОВНОМУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Взаємодія вербальних та кінесичних комунікативних компонентів у процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації у англomовному інституціональному дискурсі

Людина потребує постійного розвитку в розумінні її перспективи вираження смислів у процесі комунікації. Людина комунікує використовуючи різноманітні семіотичні коди, котрі порівнюють з системою мови, за допомогою яких організація спілкування виходить на інший рівень [42, с. 329]. У англomовному інституціональному дискурсі еколінгвістичний підхід дозволяє глибше зрозуміти вплив мовного середовища на процес комунікації. Вербальна комунікація у такому середовищі часто визначається формальними рамками, проте кінесичні компоненти, такі як міміка, жести, положення й рухи тіла, контакт очима, доповнюють вербальну комунікацію, допомагаючи підсилити або ж змінити смисл того, що вимовлене [38, с.78].

Розглянемо приклад взаємодії вербальних та кінесичних комунікаційних компонентів:

(1) BILLY BEANE : [*He leans in, speaking softly, but with intensity*]

You think you know the game, but you don't. It's an unfair game. And I'm not just talking about players.

PETER BRAND: [*Peter glances away, uncertain, but intrigued. He nods slightly*] *I think I understand.*

BILLY BEANE: [*He gestures with his hand, cutting through the air*] *No. You don't. But I'm going to teach you. I'm going to show you how to win. [Looking back at Pete, his expression softens slightly] But it won't be easy (Moneyball, 2011).*

У цьому фрагменті продемонстровано, як керівник (Біллі Бін) використовує вербальні комунікативні компоненти для передачі своєї ідеї підлеглому (Пітеру Бренду). Невербальні компоненти керівника (*He leans in, speaking softly, but with intensity*) відображають його бажання підкреслити важливість своїх слів. Жест, яким Біллі «розсікає повітря» (*He gestures with his hand, cutting through the air*) показує його переконаність у своїй правоті. Погляд Біллі та вираз його обличчя демонструє прагнення домогтися взаєморозуміння (*Looking back at Pete, his expression softens slightly*). У кінці діалогу Біллі вербально висловлює свою підтримку такою фразою: (*"I'm going to show you how to win"*). Він не просто обіцяє, а мотивує цими словами Пітера. Натомість, вербаліка Пітера мінімалістична, проте невербальна поведінка, як от погляд вбік та несміливий кивок (*Peter glances away, uncertain, but intrigued. He nods slightly*) показує, що він одночасно цікавиться тим, що йому кажуть, та дещо вагається. Його кінесика свідчить про невпевненість, але поступово, разом із відкритістю до слів Біллі, у Пітера зароджується довіра до свого керівника. Отже, їхню взаємодію можна вважати гармонійною. Керівник використовує кінесичні компоненти, щоб створити емоційний контекст, який підтримує його вербальну інформацію. Цей баланс у використанні вербальних та кінесичних компонентів демонструє дотримання еколінгвістичних принципів, тобто кожен компонент комунікації взаємодіє для створення злагодженого комунікативного середовища.

Розглянемо приклад взаємодії вербальних та кінесичних комунікативних компонентів між вчителем та учнями:

(2) ERIN GRUWELL: "You know, sharing your story is powerful. Each of you has something unique to offer.

STUDENT 1: "But what if nobody cares? [He shrinks back slightly, arms crossed, looking down]"

ERIN GRUWELL: "That's not true! Your voice matters. [She steps closer, softening her expression, looking around at the other students for support]"

STUDENT 2: "I've never told anyone about my past. [She glances nervously at her friends, biting her lip, shifting in her seat]"

ERIN GRUWELL: "Then let's start here. [She smiles warmly, nodding her head, her posture relaxed, arms open wide] This is a safe space for you to express yourself" (Freedom Writers, 2017).

У наведеному фрагменті демонструється гармонічне поєднання вербальних та кінесичних компонентів. Вчителька використовує відкриті жести та прямий зоровий контакт (*She steps closer, softening her expression, looking around at the other students for support; She smiles warmly, nodding her head, her posture relaxed, arms open wide*), аби створити відчуття безпеки та заохочення у спілкуванні. Вона активно залучає учнів до комунікації використовуючи вербальні компоненти (*"You know, sharing your story is powerful"*), які відразу налаштовують на позитивний тон та наголошують на важливості особистих історій. Натомість, учні демонструють різний рівень комфорту через особисті кінесичні компоненти (*He shrinks back slightly, arms crossed, looking down; She glances nervously at her friends, biting her lip, shifting in her seat*). Такі компоненти показують, що учням важко ділитися інформацією. Однак вербальна відповідь вчительки та кінесичні компоненти, які вона використовує, створюють комфортну атмосферу, що спонукає учнів до більш відкритого спілкування. Таке поєднання вербальних та кінесичних компонентів комунікації забезпечує реалізацію еколінгвістичних принципів спілкування, оскільки через чуйність до невербальних сигналів комуніканти можуть досягти глибшого розуміння одне одного.

Кінесичні комунікативні компоненти здатні не лише підсилювати вербальну інформацію, але й допомагають створити простір, в якому кожен комунікант зможе відчувати себе почутим, що є важливим у інституціональному дискурсі [39]:

(3) ERIN: "I know it's hard to talk about this, but your story matters. [She leans in closer, resting her elbows on the table, her eyes full of empathy] Can you tell me what happened that day?"

WITNESS: *"I was just trying to protect my family. [He looks down, fidgeting with his hands] But no one listened to us."*

ERIN: *"You have to make them listen. [Placing her hand on his arm for reassurance] Your experience could change everything. [She straightens up, looking directly at him, a determined expression on her face]"*

WITNESS: *"But I don't know if I can. [He looks up, uncrossing his arms slightly]"*

ERIN: *"You can. I believe you. [She smiles gently]" (Erin Brockovich, 2000).*

Фрагмент (3) демонструє злагодженість та гармонійність, які створюються комбінаторикою вербальних та кінесичних компонентів. Ерін використовує невербальні компоненти комунікації (*She leans in closer, resting her elbows on the table; a determined expression on her face; She smiles gently*), щоб підкреслити підтримку своєму співрозмовнику. Вона активно слухає, демонструючи жести відкритості (*Placing her hand on his arm for reassurance; her eyes full of empathy*), що сприяють створенню безпечного простору для свідка та дозволяє йому поділитися своїми переживаннями. Свідок, хоча й проявляє нервозність (*He looks down, fidgeting with his hands; He looks up, uncrossing his arms slightly*) починає відкриватися завдяки заохоченню Ерін. Кінцева фраза Ерін ("You can. I believe you") демонструє її щирі підтримку та відразу налаштовує співрозмовника довіритися їй. Коли вона запевняє його, що його досвід важливий, він намагається подолати свої страхи, що показує розвиток довіри у ході комунікації. Таким чином, їхня взаємодія ілюструє еколінгвістичні принципи комунікації, оскільки обидва комуніканти намагаються зрозуміти одне одного. Емпатія Ерін створює атмосферу підтримки, в якій свідок може вільно виразити свої почуття. Таку комунікацію можна вважати гармонійною, а це є важливим елементом інституціонального дискурсу.

Кінесичні компоненти відіграють вирішальну роль в аспекті вираження міжособистісної динаміки в офіційно-діловому контексті. У процесі переговорів чи офіційних зустрічей невербальні сигнали можуть

доповнювати або змінювати сприйняття мовних висловлювань, посилюючи або, навпаки, згладжуючи офіційність дискурсу [39]. Розглянемо фрагмент, де відбуваються юридичні дискусії:

(4) [INT. BOARDROOM - DAY]

MICHAEL: "We can't let this go. If we ignore it, it will only get worse. [He gestures with one hand, emphasizing the urgency of the situation]"

KAREN: "But the risk is too high. [She leans back in her chair, arms crossed, and avoiding eye contact] What if we lose everything?"

MICHAEL: "That's a risk we have to take. [He sits up straight, making direct eye contact] Our integrity is on the line."

KAREN: "I'm not sure I can go that far. [She glances away, biting her lip]"

MICHAEL: "You have to trust me. Together, we can handle this. [He leans back slightly, maintaining an encouraging expression]" (Michael Clayton, 2007).

Майкл використовує невербальні компоненти, щоб підкреслити серйозність ситуації. Його кінетична поведінка (*He gestures with one hand, emphasizing the urgency of the situation; He sits up straight, making direct eye contact*) вказує на готовність діяти. Карен, у свою чергу, демонструє свою невпевненість (*She leans back in her chair, arms crossed, and avoiding eye contact; She glances away, biting her lip*), що свідчить про її сумніви щодо подальших дій. Проте Майкл намагається зламати цей бар'єр, змінюючи кінесичні компоненти (*He leans back slightly, maintaining an encouraging expression*), щоб створити атмосферу довіри. Вербально Майкл підкреслює ("*Together, we can handle this*"), що разом в них все вийде. Такий тип взаємодії між ними демонструє дотримання еколінгвістичних принципів комунікації. Комуніканти намагаються знайти спільну мову, незважаючи на різні погляди на ситуацію.

Розглянемо ще один приклад взаємодії вербальних та кінесичних комунікаційних компонентів в медичному контексті:

(5) DR. ALFRED BLALOCK: *"You're the key to this operation, Vivien. Without you, we can't achieve what we want."*

VIVIEN THOMAS: *"I appreciate that, but this is uncharted territory. [He fidgets with his glasses, looking uncertain, and his eyes darting around the room] What if we don't succeed?"*

DR. ALFRED BLALOCK: *"If we don't try, we'll never know. This is a chance to make history. [He gestures towards a poster on the wall that highlights their research goals, a fire in his eyes]"*

VIVIEN THOMAS: *"History is a heavy burden to bear. I just want to be sure we're prepared for what's ahead. [He looks directly at Dr. Blalock, showing increased confidence]"*

DR. ALFRED BLALOCK: *"And we will be prepared. [He nods, his smile encouraging] Trust in your skills" (Something the Lord Made, 2004).*

У фрагменті (5) доктор Блейлок активно використовує кінесичні компоненти (*a fire in his eyes; He nods, his smile encouraging*), щоб передати свою впевненість асистенту Вів'єну та показати йому важливість ролі в команді. Також доктор використовує вербальні компоненти (*"You're the key to this operation, Vivien"*), аби підкреслити значущість свого асистента. Вів'єн, який спочатку виявляє невпевненість через кінесичні компоненти (*He fidgets with his glasses, looking uncertain, his eyes darting around the room*), починає відкриватися (*He looks directly at Dr. Blalock, showing increased confidence*), коли доктор показує свою підтримку через відкриту комунікацію (*"This is a chance to make history"*). Обидва прагнуть знайти спільну мову, що і відповідає еколінгвістичним принципам комунікації.

Отже, можна зробити висновок, що у англomовному інституціональному дискурсі вербальні та кінесичні комунікативні компоненти взаємодіють задля досягнення загальних цілей, які пов'язані реалізацією еколінгвістичних принципів. Вербаліка часто доповнюється кінесикою, що підсилює, або навпаки, змінює їх значення. З прикладів, які були наведені в цьому підрозділі, стає зрозумілим, що кінесичні та вербальні

комунікаційні компоненти потрібні для упорядкування еколінгвістичних процесів мовлення. Взаємодія цих компонентів дозволяє гармонійно та злагоджено вести комунікацію, яка спрямована на підтримку мовленнєвого середовища.

2.2. Взаємодія вербальних та просодичних комунікативних компонентів у процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації у англomовному інституціональному дискурсі

У процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації важливим є не лише зміст повідомлення, а й спосіб його передачі. Просодичні компоненти, такі як інтонація, паузи та ритм мовлення, можуть суттєво змінити сприйняття інформації, зокрема у контексті інституціонального дискурсу, де комунікація має офіційний характер. Просодичні компоненти можуть підкреслити як розбіжності між учасниками комунікації, так і створити враження формальної чи неформальної взаємодії [74, с. 51]:

(6) [INT. OFFICE - DAY]

BILLY BEANE: [calmly, confidently] "We're not just trying to play the game better, Peter. We're changing the game. Do you see that?" [tone rises slightly]

PETER BRAND: [quietly, steadily, but cautiously] "Yes, I do. But it's risky."

BILLY BEANE: [slows down, his voice lowers, emphasizing each word deliberately] "Everything worth doing is risky. But we can't afford to play safe."

PETER BRAND: [nodding, speaks more slowly, tone rises, expressing doubt] "I understand... but if this fails..."

BILLY BEANE: [his voice is loud, decisive with a downward inflection at the end] "If we don't try, we've already failed" (Moneyball, 2011).

У фрагменті (6) Біллі використовує просодичні компоненти (*calmly, confidently; slows down, his voice lowers, emphasizing each word deliberately; his*

voice is loud , decisive with a downward inflection at the end), щоб підкреслити свою рішучість. Його вислів ("*We're changing the game*") стає ключовим моментом, де він підкреслює значущість вербального висловлення через підвищення тону у кінці речення (*tone rises slightly*) створюючи відчуття серйозності. Натомість, Пітер використовує м'якший тон (*quietly, steadily, but cautiously*), що відображає його вагання. Його інтонація піднімається на початку речення, що сигналізує згоду, але потім знижується, коли він говорить про ризики (*nodding, speaks more slowly, tone rises, expressing doubt*). Просодичні компоненти, якими користується Пітер, як підсилюють його внутрішні сумніви, так і відображають повагу до аргументів Біллі. Таким чином, гармонія спілкування досягається через просодичні компоненти обох комунікантів. Іншими словами, у їхньому діалозі є баланс між роздумами та рішенням, який підсилюється через просодику, що є важливим в інституціональному середовищі.

Просодика характеризується комплексом ритміко-інтонаційних ознак, які виконують вирішальну роль у ході комунікації. Мовці використовують просодичні компоненти аби передати більше інформації своєму співрозмовнику [74, с. 55]. Д. Кристал зазначає, що інтонація є засобом організації мовлення в одиниці комунікації. Дослідник порівнює її як спосіб організації мовлення в комунікації, зіставляючи її завдання з застосуванням пунктуації на письмі. Для вченого поняття інтонації зв'язано зі швидкістю та гучністю мовлення [58, с. 175]:

(7) [INT. CLASSROOM - DAY]

[Erin Gruwell stands in front of the class, trying to connect with her students who feel misunderstood. Jamal, one of the students, sits in the back row]

ERIN GRUWELL: [*softly, expressing empathy*] "I know you feel like no one understands you. Like no one's ever cared." [*pause, conveying deep understanding*] "*But I'm here. I'm listening.*"

JAMAL: [*defensively, with a slightly raised voice, showing emotional protection*] "Yeah, right. You think you know us?"

ERIN GRUWELL: "No, I don't. But I want to. If you'll let me." [her voice softens, tone lowering]

JAMAL: [after a pause, his voice quieter] "Maybe. But don't expect us to trust you so easily" (Freedom Writers, 2017).

Фрагмент (7) ілюструє комунікацію між вчителькою та учнем. Ерін намагається встановити емоційний контакт з Джамалом через просодичні компоненти (*softly, expressing empathy; pause, conveying deep understanding*), котрі передають її щирість та бажання допомогти. Її голос пом'якшується (*her voice softens, tone lowering*), коли вона хоче підкреслити, що вона тут та готова вислухати. Ця фраза Ерін ("*But I'm here. I'm listening*") демонструє її щирю підтримку. Джамал починає розмову в оборонному тоні (*defensively, with a slightly raised voice, showing emotional protection*), що свідчить про його недовіру до вчительки. Однак, поступово його просодика змінюється (*after a pause, his voice quieter*), що показує його готовність частково відкритися, хоча й з обережністю. Таким чином, гармонія у спілкуванні досягається завдяки тому, що Ерін використовує просодичні компоненти для створення комфортного середовища, в якому Джамал зможе спілкуватися більш відкрито.

У наступному фрагменті розглянемо взаємодію вербальних та просодичних компонентів, де, незважаючи на різні емоційні стани комунікантів, все ж таки досягається гармонійність у спілкуванні:

(8) [Ed (the lawyer) sits behind his desk, while Erin (his assistant) stands in front of him, holding case files. She is trying to convince Ed of the importance of their client's situation]

ERIN: [with a rising emotional tone] "This isn't just another case, Ed. These people are sick. They need our help."

ED: [calmly, with a low, measured tone] "I know, Erin. But we can't take every case that comes our way."

ERIN: [voice rises sharply] "But this is different! I've been out there. I've seen what's happening."

ED: [after a pause, softly, voice steady] "Okay. Let's see what we can do" (Erin Brockovich, 2000).

Ерін використовує підвищення голосу (*with a rising emotional tone; voice rises sharply*) для того, щоб показати своє занепокоєння. Особливо це виражається вербально ("*These people are sick*"; "*But this is different!*"), адже тут просодичні компоненти підкреслюють її щире зацікавлення у виправленні ситуації та необхідності діяти. А Ед, в свою чергу, говорить більш спокійно (*calmly, with a low, measured tone; after a pause, softly, voice steady*), що передає його професійну стриманість. Проте, він реагує на емоційний тон Ерін не через конфронтацію, а через поступове прийняття її аргументів, що вербально виражається у фразі ("*Let's see what we can do*"). Отже, можна вважати, що завдяки поєднанню відповідних вербальних та просодичних компонентів комунікативний процес відбувається у гармонійному руслі.

Сукупність просодичних компонентів дозволяє мовцю краще виражати свої думки та сприяти досягненню прагматичної мети. Через ці компоненти можна вірно інтерпретувати й зміст вербальних комунікативних компонентів [40, с. 28]:

(9) [INT. CONFERENCE ROOM - DAY]

[Michael sits across the table from Arthur. The atmosphere is tense as they discuss the case. Arthur, agitated, paces slightly]

ARTHUR: [voice trembling with intensity, fast-paced] "You don't get it, Mike! This isn't just about winning. It's about doing what's right!"

MICHAEL: [calmly, with a steady tone, trying to maintain control] "I understand, Arthur. But we have to think strategically."

ARTHUR: [stopping, looks directly at Michael, voice more measured but still fervent] "Strategically? This is a human issue, not a chess game!"

MICHAEL: [his voice softens, showing he's listening] "I hear you. But if we lose sight of our objectives, we lose everything" (Michael Clayton, 2007).

Попри емоційну напругу у фрагменті (10) ми можемо бачити, що комунікація між Майклом і Артуром відбувається у гармонійному руслі. Артур починає говорити підвищеним голосом і у швидкому темпі (*voice trembling with intensity, fast-paced*), що говорить про його стурбованість, і що також виражається вербально (*"doing what's right!"*). Натомість, Майкл говорить впевнено (*calmly, with a steady tone; his voice softens*). Його фраза (*"I hear you"*) показує, що він дійсно слухає і намагається зрозуміти Артура. Таким чином, їхня комунікація дозволяє їм обом зрозуміти позиції один одного, що є важливим для ефективного вирішення конфлікту.

Поєднання різних значень просодичних комунікаційних компонентів може забезпечити досягнення гармонійного ефекту в мовленні. Іншими словами, зміна висоти голосу, темпу чи ритму роблять мовлення виразним та переконливим [39]:

(10) [INT. HOSPITAL OPERATING ROOM]

[Vivien Thomas stands beside Dr. Alfred Blalock as they prepare for a crucial heart surgery]

DR. ALFRED BLALOCK: [*voice steady, with a hint of urgency*] "Vivien, we need to make sure every detail is perfect."

VIVIEN THOMAS: [*nodding, his voice calm but resolute*] "I understand, Doctor. I've checked everything twice."

DR. ALFRED BLALOCK: [*turning to Vivien, his voice softening*] "Good. I can't do this without you."

VIVIEN THOMAS: [*smiling slightly, with a warm tone*] "We'll get it done. Together" (Something the Lord Made, 2004).

Доктор використовує просодичні компоненти (*voice steady, with a hint of urgency*), які створюють відчуття терміновості. Після того як він почув відповідь Вів'єн, його тон пом'якшується (*his voice softening*). Вів'єн комунікує впевнено, його голос стабільний (*his voice calm but resolute*), з акцентом на (*"twice"*), що показує відповідальність. Наприкінці діалогу його просодичні компоненти, які він використовує (*with a warm tone*)

відображають оптимізм і командний дух. Відповідь Вів'єна (*"We'll get it done. Together"*) демонструє їхню єдність та готовність нести спільну відповідальність за результат операції. А отже, ця комбінація просодичних та вербальних компонентів сприяє ефективній комунікації у контексті інституціонального дискурсу. Обидва комуніканти, використовуючи різні просодичні компоненти, демонструють толерантне ставлення один до одного.

Отже, можна дійти висновку, що в англомовному інституціональному дискурсі коректне поєднання вербальних та просодичних компонентів забезпечує дотримання еколінгвістичних принципів комунікації. У кожному з наведених вище прикладів спостерігається гармонійна та злагоджена взаємодія між комунікантами, котра проявляється через паузи, динаміку зміни тональності, темпу, інтонації та акцентування окремих слів та фраз. Комуніканти використовують просодичні компоненти не лише для вираження своїх емоцій, а й для введення ефективної комунікації, яка сприяє досягненню спільних цілей. Таким чином, гармонійна комунікація не тільки покращує розуміння та довіру між співрозмовниками, але й сприяє створенню позитивного робочого середовища, що, в свою чергу, підвищує ефективність виконання завдань у інституційному середовищі.

2.3. Взаємодія вербальних та проксемічних комунікативних компонентів у процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації у англомовному інституціональному дискурсі

Проксеміка займається вивченням людського простору у комунікативному контексті [10, с. 2]. В інституціональному дискурсі проксемічні комунікативні компоненти відіграють важливу роль. Смісл комунікації та її підсумок підпорядковується процесу взаємодії вербальних та невербальних комунікативних компонентів, які відбуваються у певному комунікативному просторі. Насамперед, сама людина існує у просторовому

середовищі. Комунікативний процес включає в себе не тільки вербальні компоненти, а й певний організований простір під час комунікації [10, с. 7]:

(11) [INT. OAKLAND A'S DRAFT ROOM - DAY]

[The room is filled with scouts and executives, discussing potential draft picks. Billy Beane stands at the front, addressing the group, while Peter Brand sits at the table, observing attentively]

BILLY BEANE: [moving around the table, making eye contact with different scouts] "We need to think beyond the traditional metrics. We have to look for undervalued players."

SCOUT №1: [leaning back in his chair, arms crossed] "But those stats don't tell the whole story, Billy."

BILLY BEANE: [stopping in front of Scout, leaning slightly forward, reducing the distance] "I get that, but we're in a different game now. The numbers speak for themselves."

PETER BRAND: [interjecting from the table, shifting forward in his seat] "Exactly! If we focus on on-base percentage, we'll see the real value" (Moneyball, 2011).

Біллі активно використовує проксемічні компоненти (*moving around the table, making eye contact with different scouts*), що підкреслює його авторитет і залученість у розмову. Коли він наближається до Скаута (*leaning slightly forward, reducing the distance*), то таким чином він запрошує його до спільного обговорення теми. Скаут, який сидить із закритою позою (*arms crossed*) демонструє скептицизм, що створює певну фізичну та інформаційну дистанцію. Однак, коли Пітер підключається до розмови, його проксемічні компоненти (*shifting forward in his seat*) підкреслюють бажання підтримати ідеї Біллі. Він втручається з фразою ("Exactly! If we focus on on-base percentage, we'll see the real value"), що також додає певної конкретики до їхньої справи. Така взаємодія проксемічних та вербальних компонентів підкреслює важливість конструктивного діалогу в інституціональному дискурсі та дозволяє досягти консенсусу через активну участь та підтримку.

Вживання проксемічних компонентів комунікації сприяє досягненню комунікативної мети спілкування [10, с. 8]:

(12) *[The classroom is decorated with student projects. Erin Gruwell stands in front of the room, holding a stack of books. The students look skeptical]*

ERIN GRUWELL: [walking towards the students with the books held close to her chest] "I brought these stories from people just like you."

STUDENT №1: [glance at his friends] "Why would we care about their stories?"

ERIN GRUWELL: [stopping in front of him, placing the books on the desk between them] "Because they struggled just like you. Their voices matter."

STUDENT №2: [leaning forward] "What if we don't relate to them?"

ERIN GRUWELL: "That's okay. We can find connections together" (Freedom Writers, 2017).

У фрагменті (12) Ерін намагається залучити учнів до розмови. Її проксемічна поведінка стає важливою частиною цього процесу. Вона наближається до учнів з книгами (*walking towards the students with the books held close to her chest*), що демонструє її щире бажання поділитися чимось цікавим та важливим. Учень №1 поглядає на інших (*glance at his friends*) шукаючи підтримки в однодумців. Однак, коли Ерін ставить книги на стіл (*stopping in front of him, placing the books on the desk between them*), вона створює комфортну дистанцію між собою та учнями. Натомість, учень №2 змінює свою позицію (*leaning forward*), що свідчить про його зацікавленість та готовність до обговорення. Фраза Ерін ("*That's okay*") свідчить про готовність прийняти певний стан речей, демонструючи розуміння ситуації. Взаємодія вербальних і проксемічних компонентів у цьому фрагменті демонструє, як Ерін створює простір для відкритого діалогу. Отже, можна сказати, що успішна комунікація залежить від здатності взаємодіяти на вербальному та невербальному рівнях, таким чином забезпечується реалізація еколінгвістичних принципів спілкування, створення атмосфери довіри між вчителем та учнями.

Природа проксемічних компонентів поліфункціональна. Вони є важливим засобом для ефективної реалізації гармонійних комунікативних стратегій [10, с. 8]:

(13) [INT. SMALL OFFICE - DAY]

[Erin stands at the edge of the cluttered office, holding a stack of files. She looks determined as she approaches Ed, who sits at his desk, looking over documents]

ERIN: [moving closer, placing the files on Ed's desk with a gentle motion]

"We need to take this case seriously, Ed."

ED: [leaning back in his chair, maintaining distance] "It's a lot of work, Erin. Are you sure we can handle it?"

ERIN: [taking a step closer, she leans in slightly, making eye contact] "I believe we can. These people deserve justice."

ED: [uncrossing his arms, leaning forward] "You really think it matters?"

ERIN: "Yes, it matters. And I know we can make a difference" (Erin Brockovich, 2000).

Цей фрагмент показує, як саме Ерін використовує проксемічні компоненти, щоб створити довіру у спілкуванні з Едом. Вона наближається до його робочого місця (*moving closer, placing the files on Ed's desk with a gentle motion*), що демонструє її відданість справі. Проксеміка Еда (*leaning back in his chair, maintaining distance*) демонструє його сумніви. Але коли Ерін вербально повідомляє про свою віру в справу ("*I believe we can*"), він стає зацікавленим та готовим співпрацювати, що підтверджується його проксемічною поведінкою (*leaning forward*). Таким чином, завдяки взаємодії вербальних і проксемічних компонентів в цьому фрагменті відбувається гармонійна комунікація.

Проксемічні компоненти в наступному фрагменті спрямовані на підтримання гармонійної комунікації, незважаючи на напруженість ситуації:

(14) [INT. LAW OFFICE - NIGHT]

[Michael stands near the window, staring outside, deep in thought. Arthur sits at a conference table, surrounded by piles of legal documents]

ARTHUR: [he remains seated, leaning toward Michael] "Michael, this is bigger than us. You know that, right?"

MICHAEL: [turning away from the window, walking slowly toward Arthur, maintaining eye contact] "I know, Arthur. But we can't just blow everything up."

ARTHUR: [standing up suddenly] "Blow it up? We're already in the middle of an explosion!"

MICHAEL: [he steps back slightly, giving Arthur room to breathe] "Arthur, sit down. We need to think this through."

ARTHUR: [pauses, then sits down again] "Alright. Let's think" (Michael Clayton, 2007).

Обидва комуніканти знаходяться на певній дистанції один від одного. З опису бачимо, що Майкл стоїть біля вікна, а Артур сидить за столом. Артур нахилиється вперед до Майкла (*he remains seated, leaning toward Michael*) емоційно намагаючись наблизитися до нього. Це видно як через вербальні, так і невербальні компоненти. Майкл користується проксемічними компонентами (*turning away from the window, walking slowly toward Arthur, maintaining eye contact*) зберігаючи при цьому контроль над ситуацією. Коли Артур раптово підводиться з місця (*standing up suddenly*), Майкл відходить трохи назад, даючи змогу Артуру перевести подих (*he steps back slightly, giving Arthur room to breathe*). Використовуючи такі проксемічні компоненти, Майкл, таким чином, встановлює баланс. Зрештою, Артур заспокоюється використовуючи проксемічні (*pauses, then sits down again*) та вербальні компоненти (*"Alright. Let's think"*). Таким чином, таку комунікацію можна вважати гармонійною, адже комуніканти досягли порозуміння.

Варто зазначити, що лексична і структурна однозначність, а також простота викладу є типовими для номінацій проксемічної складової у тексті [10, с. 10]:

(15) [INT. OPERATING ROOM - DAY]

[Vivien Thomas stands across the operating table, observing Dr. Alfred Blalock, who is preparing for surgery]

VIVIEN THOMAS: [standing just behind Dr. Blalock, at a close distance, ready to assist] "Dr. Blalock, do you need me to adjust the clamp?"

DR. ALFRED BLALOCK: [without turning, he gestures slightly with his hand to the side, indicating the area for adjustment, while keeping his focus on the patient] "Yes, Vivien. Right there."

VIVIEN THOMAS: [stepping forward slightly, within Blalock's immediate space, carefully adjusting the clamp] "Done."

DR. ALFRED BLALOCK: [nodding slightly, acknowledging without looking up] "Perfect. Let's continue" (Something the Lord Made, 2004).

Проксемічні та вербальні компоненти в цьому фрагменті відтворюють злагоджену взаємодію задля досягнення спільної мети в контексті медичного дискурсу. Мінімальне просторове переміщення комунікантів свідчить про їхню професійну синхронізацію. Вів'єн знаходиться близько (*standing just behind Dr. Blalock, at a close distance*), та не настільки, аби не заважати роботі доктора. Їхня вербаліка мінімальна ("*Done; Perfect*"), що свідчить про високий рівень професіоналізму та їхнього взаєморозуміння без слів. Проксемічні компоненти асистента та доктора (*stepping forward slightly, within Blalock's immediate space; without turning, keeping his focus on the patient*) мінімальні, вони демонструють їхню зосередженість на роботі. Тож, як показано в цьому фрагменті, вербальні та проксемічні компоненти сприяють організації гармонійної комунікації в інституціональному просторі.

Отже, можна дійти висновку, що проксемічні комунікативні компоненти можна використовувати для формування різних смислів у англomовному інституціональному дискурсі. Проксемічні компоненти є невербальними комунікативними компонентами, що включають просторові характеристики комунікантів, які забезпечують ефективність та гармонійність у спілкуванні. Варто також зазначити, що незважаючи на

напруженість ситуації, завдяки взаємодії вербальних та проксемічних компонентів, можна досягти певних цілей та зберегти гармонію у комунікації, при цьому ніяк не нашкодивши людині. Еколінгвістичні принципи комунікації демонструють, що вдала та злагоджена комунікація визначається не тільки змістом сказаного, а й просторовими факторами, котрі допомагають дійти згоди між комунікантами.

Висновки до Розділу 2

Гармонійна комунікація в інституціональному дискурсі досягається шляхом застосування еколінгвістичних принципів, які визначають багатовимірність комунікативної взаємодії в офіційному середовищі. Це проявляється у дослідженні особливостей взаємодії вербальних і невербальних компонентів комунікації в англomовному інституціональному дискурсі. Англomовний інституціональний дискурс має певну структурованість, завдяки якій передається інформація на різних рівнях – як вербальному, так і невербальному (кінесичному, просодичному та проксемічному). Еколінгвістичні принципи комунікації відіграють одну із вирішальних ролей у забезпеченні гармонійної та ефективної комунікації.

Інституціональний дискурс характерний своєю стислістю та лаконічністю на рівні вербальної комунікації. Натомість, вербальна складова не може повністю забезпечити розуміння комунікативних намірів комуніканта. В інституціональному дискурсі вербальні компоненти завжди супроводжується певними невербальними компонентами, що допомагають декодувати інформацію. Одним з ключових компонентів такої взаємодії є кінесичні комунікативні компоненти. До кінесичних компонентів відносяться такі компоненти, як жести, міміка, поза тіла, хода та ін.. Ці компоненти підсилюють вербальну інформацію, додають емоційного впливу, а іноді, навіть, можуть повністю замінити слова. Це забезпечує комунікантів можливістю зберегти офіційно-діловий стиль комунікації.

Просодичні комунікативні компоненти, зокрема інтонація, тембр голосу, паузи та наголос, також є необхідними для забезпечення гармонійності спілкування в інституціональному середовищі. Контроль над просодичними компонентами дозволяє підтримувати баланс вираження особистих емоцій, які є одним з ключових аспектів реалізації еколінгвістичних принципів комунікації. Використання просодичних компонентів забезпечує економне використання мовленнєвих ресурсів та гармонійність спілкування.

Не менш важливу роль у створенні комунікації відіграють проксемічні комунікативні компоненти. Загалом проксеміка визначає просторову організацію комунікації між комунікантами в англomовному інституціональному дискурсі та є вирішальним фактором підтримки офіційного стилю спілкування. Інституціональний дискурс характерний фізичною дистанцією між комунікантами, що підкреслює рівень професійності. Дотримання відповідної дистанції відповідає еколінгвістичним принципам використання мови, оскільки процес комунікації відбувається відповідно до офіційних норм та правил.

Взаємодія невербальних компонентів з вербальними створює характерну систему, в якій кожен компонент впливає на інший. У цьому процесі еколінгвістичні принципи допомагають мінімізувати комунікативні втрати, забезпечуючи більш гармонійне використання вербальних та невербальних ресурсів. Дотримання комунікативного балансу сприяє досягненню загальної мети комунікації без надмірного використання ресурсів, чим і займається еколінгвістика.

Еколінгвістичні принципи у цьому дослідженні зосереджуються на кількох ключових аспектах. Перш за все, можна виділити принцип гармонійної взаємодії, що забезпечує узгодженість між вербальними та невербальними компонентами комунікації. Принцип взаємоповаги формує комунікативне середовище, яке враховує інституційні норми співрозмовників підтримуючи взаємну повагу. Нарешті, принцип етичної відповідальності

підкреслює важливість дотримання етичних норм і відповідального використання мовленнєвих ресурсів. Вище перераховані принципи створюють основу для організації ефективної та гармонійної комунікації в англомовному інституційному дискурсі.

Отже, реалізація еколінгвістичних принципів в англомовному інституціональному дискурсі передбачає комплексне використання вербальних та невербальних комунікативних компонентів задля підвищення ефективності та гармонійності комунікації. Невербальні комунікативні компоненти взаємодіючи з вербальними, не тільки підсилюють значення інформації, але й сприяють гармонізації комунікативного процесу.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження вербальних та невербальних комунікативних компонентів у англomовному інституціональному дискурсі базується на дослідженні еколінгвістичних принципах комунікації.

Виконаний аналіз вербальних та невербальних комунікативних компонентів у англomовному інституціональному дискурсі зумовлений нормами та принципами еколінгвістичного спілкування. У роботі доводиться, що еколінгвістичні принципи комунікації відіграють важливу роль у формуванні гармонійного та ефективного спілкування у англomовному інституціональному дискурсі.

У першому розділі, присвяченому теоретико-методологічним засадам дослідження, розглядаються ключові поняття та принципи еколінгвістики. Згідно з актуальним станом дослідження цього питання, еколінгвістика, як гуманітарна наука, розглядає комунікацію як систему, в якій взаємодіють вербальні та невербальні комунікативні компоненти задля організації гармонійного спілкування і досягнення комунікативної мети. Актуальне за своїм об'єктом, предметом та обраними підходами це дослідження встановлює важливість розгляду інституціонального дискурсу з точки зору еколінгвістики, яка забезпечує збалансовану комунікацію в різних інституціональних контекстах, таких як освіта, право, медицина тощо.

У цьому дослідженні розглядаються основні аспекти вербальної та невербальної комунікації з точки зору еколінгвістики. Параметрами для визначення екологічності спілкування є гармонізація різних комунікативних компонентів, які сприяють досягненню мети спілкування без порушення мовленнєвих норм. На вербальному рівні комунікації основна увага приділяється використанню таких комунікативних стратегій, які не зашкодять людині в ході комунікації, що відповідає еколінгвістичним принципам спілкування.

Аналіз типів дискурсу дозволив виділити особливості інституціонального дискурсу, який характеризується наявністю усталених структур і правил. Інституціональний дискурс формує рамки офіційної комунікації, зокрема мовленнєвих практик в певних організаціях, державних установах та інших інституціях. Інституціональний дискурс є результатом соціальних норм, які впливають на формування мовленнєвих стратегій, в яких відбувається комунікація.

В інституціональному дискурсі комуніканти не лише проводять обмін інформацією, але й намагаються встановити ефективну та гармонійну взаємодію, яка сприяє досягненню цілей спілкування. Невербальні комунікативні компоненти, такі як кінесичні, просодичні та проксемічні, є основними компонентами, які демонструють комунікативні наміри комунікантів, а також їхні емоції, створюючи підґрунтя для взаєморозуміння.

Другий розділ статті присвячений дослідженню особливостей взаємодії вербальних і невербальних комунікативних компонентів у процесі реалізації еколінгвістичних принципів комунікації у англомовному інституціональному дискурсі. Кінесичні комунікативні компоненти, що включають жести, міміку та рухи тіла, доповнюють вербальну інформацію, підсилюючи або контрастуючи з нею. Просодичні компоненти такі як інтонація, ритм і темп також відіграють важливу роль у передачі емоцій. Проксемічні ж компоненти вивчають просторову відстань між комунікантами та можуть впливати на сприйняття інформації. Наприклад, близька відстань може свідчити про довіру, тоді як далека – про формальність. Невербальні компоненти є невід'ємною частиною еколінгвістичної моделі комунікації, адже вони доповнюють та гармонізують вербальні комунікаційні компоненти.

Аналіз взаємодії вербальних та невербальних комунікативних компонентів в інституціональному дискурсі підтверджує важливість еколінгвістичного підходу для глибшого розуміння процесу комунікації. Вербальні та невербальні компоненти утворюють систему комунікативних засобів комунікації, що дозволяє розглядати мову як частину єдиної системи,

в якій кожен компонент відіграє важливу роль у створенні гармонійної комунікації. Це вказує на необхідність в об'єднанні еколінгвістичних принципів у дослідження мовленнєвих практик.

Методи вирішення наукової проблеми в роботі полягають у комплексному аналізі вербальних та невербальних комунікативних компонентів в інституціональному дискурсі з точки зору еколінгвістики. Практичний аналіз підтверджує, що еколінгвістичний підхід дозволяє не тільки покращити спілкування, але й мінімізувати комунікативні перешкоди, які можуть виникати в комунікативному середовищі.

У результаті порівняння з іншими підходами, наприклад, в традиційних моделях інституціональної комунікації, стає зрозуміло, що еколінгвістичні принципи створюють більш витривалу та злагоджену комунікацію, котра враховує потреби кожного комуніката.

Перспективи розвитку порушеної у цій роботі проблематики вбачаємо у детальному вивченні вербальних та невербальних комунікативних компонентів у різних типах англомовного дискурсу.

СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барташева Г.І. Взаємодія невербальних та вербальних компонентів ситуації комунікативного домінування в англомовному дискурсі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови". Харків, 2004. 20 с.
2. Бацевич Ф.С. Нариси з комунікативної лінгвістики. Львів : Вид. центр ЛНУ імені І. Франка, 2003. 280 с.
3. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики : [моногр]. Львів: ПАІС, 2010. 336 с.
4. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики. К. : Академія, 2004. 344 с.
5. Безугла Л.Р. Діалог, діалогічний текст та діалогічний дискурс. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2009. № 867. Романо-германська філологія. Методика викладання іноземних мов. Вип. 60. С. 7-14.
6. Безугла Л.Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі. Харків, 2007. 332 с.
7. Бондар О.В. Визначення поняття «дискурс» у лінгвістичній науці. Студентські наукові записки. Серія «Філологічна». 2011. № 4. С. 16-19.
8. Бондар О.Ю. Визначення поняття та класифікація діалогічного дискурсу у лінгвістиці. *Studia Philologica*, (3), 2014. С. 48-52.
9. Віротченко С.А. Особливості вираження негативних емоцій засобами невербальної комунікації (гендерний аспект). Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація, 2017. С. 19-20.
10. Віротченко С.А. Проксемічна складова англомовного діалогічного дискурсу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.04. «Германські мови». Харків, 2011. 20 с.
11. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 65 с.

12. Голощук С.Л. Реалізація невербальних засобів спілкування у спонукальному дискурсі. Вісник Сумського державного університету. Серія Філологія, 2007. № 1. Т2 С. 19-23.

13. Джигалюк Н.Ю. Репрезентація еколінгвістичної парадигми у формулах звертань. Учені записки Тавричеського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія "Філологія. Соціальні комунікації". Том 24 (63). № 4. Частина 1. 2011. С. 448-454.

14. Дискурс як комунікативна подія. Науковий вісник Волинського національного ун-ту імені Лесі Українки. Сер. Філологічні науки. Мовознавство, 2010. № 7. С. 134-138.

15. Єрмоленко А.М. Комунікативна практична філософія : підручник. К. : Лібра, 1999. 488 с.

16. Жуковська В.В. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень // Науковий вісник Волин. нац. ун-ту імені Лесі Українки. Серія «Філологічні науки. Мовознавство». 2011. № 2, Ч. 1. С. 66–70

17. Жуковська В.В., Деркач Н.О. Еколінгвістика: становлення та основні напрями досліджень. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Філологічні науки. Ч. 1., 2011, 2: с. 66-70.*

18. Зенякін О.С. Когнітивно-комунікативна еколінгвістика: нові обрії мовознавства. *‘Ad orbem per linguas. До світу через мови’*. Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції ‘Україна у транскультурному й мультимодальному світі’, 2022. С. 93-95.

19. Калюжна А.Б. Лінгвокогнітивні характеристики ключових концептів англomовного детективного дискурсу : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Алевтина Борисівна Калюжна. Харків, 2017. 264 с.

20. Киселюк Н. Вплив емоцій на екологічність спілкування (на матеріалі сучасного англomовного дискурсу). Молодий вчений, 2018. № 3. С.5

21. Клочко С.І. Еколінгвістична парадигма у мовознавстві: витоки. Південний архів (філологічні науки), 2017. С. 93-98.

22. Ключко С. Поступ еколінгвістики в Україні: аналітичний огляд. Система і структура східнослов'янських мов. 2017. № 12. С. 13-18.
23. Куца В.А. Еколінгвістика як новітній напрям досліджень у сучасній науковій парадигмі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного ун-ту. Серія: Філологія, 2021, 52: 120-122.
24. Мартинюк А.П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 113 с.
25. Морозова О.І. Екологічний підхід до аналізу неправдивих висловлень. Мовні і концептуальні картини світу. Вип. 55. Київ: ВПЦ «Київський університет». 2015. С. 258-266.
26. Овсієнко Л.О. Семантико-прагматичний потенціал оцінки в німецькомовному діалогічному дискурсі: монографія. 2020.
27. Оніщенко Н.А. Концептосфера цитат з британської літератури в німецькій мові: еколінгвістичний аспект (на матеріалі ептонімів О. Вайлда та Дж. Б. Шоу). Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, (88), 2019. С. 112-120.
28. Оробчук Д. Соціально-рольові, комунікативні та структурно-семантичні особливості медичного інституційного дискурсу. Актуальні питання суспільних наук та історії медицини, 2014. № 3. С. 52-57.
29. Пасенчук Н.В. Поняття дискурсу як комунікативної події та текстової категорії. Science and Education a New Dimension. Philology. 2017. № 123. С. 52-56.
30. Пасинок В.Г. Еколінгвістичні аспекти у фокусі риторики, стилістики та культури мовлення. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна Серія «Іноземна Філологія. Методика викладання іноземних мов». 2015. Вип. 81. С. 6-13.
31. Почепцов Г.Г. Теорія комунікації. К.: КНУ.1999.
32. Прима В.В. Дискурс: погляди науковців на визначення та предмет вивчення. Закарпатські філологічні студії. Запоріжжя: Видавничий дім

«Гельветика». 2023. Т.2. С. 98-103. <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.22.2.18> (дата звернення: 20.08.2024).

33. Рудишин С.Д. Лінгвістична екологія – маргінальний напрям мовознавства: понятійно-категоріальний апарат з позицій екології. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки. Глухів, 2023. Вип. 1 (51). С. 230–237.

34. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.

35. Синявська Л.І. "Невербальні компоненти комунікації в драмі." Science and Education a New Dimension. Humanities and Social Sciences. 2019. С. 37-38.

36. Ситник І.В. Дискурс в сучасній лінгвістиці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія, (46), 2020. С. 123-126.

37. Скриннік Ю.С. Еколінгвістичні виміри зміни соціальних ролей мовців у англomовному побутовому дискурсі. Одеський лінгвістичний вісник : науково-практичний журнал. 2017. Вип. 9. Том 1. С. 236-239.

38. Скриннік Ю.С. Дискурсивна варіативність вербальної та невербальної поведінки мовців при зміні соціальних ролей (на матеріалі англійської мови): дис. канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2019. 247 с.

39. Солощук Л.В. Вербальні і невербальні компоненти комунікації в англomовному дискурсі : монографія. Харків : Вид-во «Константа», 2006. 300 с.

40. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі: Автореф. дис. докт. філол. наук: 10.02.04. Київськ. нац. ун-т імені Т. Шевченка. Київ, 2009. 42с.

41. Солощук Л.В. Невербальна комунікація в еколінгвістичному вимірі. VII Міжнародний науковий форум “Сучасна іноземна філологія: дослідницький потенціал”. Харків: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2016. Ч. 2. С. 74-76.

42. Солощук Л.В. Невербальні компоненти комунікації в еколінгвістичному аспекті. Мовні і концептуальні картини світу. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 2015. Вип. 55. С. 328-335.

43. Тараненко К.В. Екологічна комунікація у медіапросторі. *Philological science and education: transformation and development vectors*. Рига, Izdevnieciba "Baltija Publishing, 2021. С. 211-227.

44. Тараненко К.В. Тенденції розвитку світової та вітчизняної еколінгвістики. Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації, 2020, 31.70: 67-72.

45. Тарнавський М.Т. Невербальні засоби ділового спілкування та управління персоналом. Економіка харчової промисловості. (2) 2015. С. 61-64.

46. Фещенко О.В. Реалізація теми «розкриття злочину» як вияв інституційності дискурсу американського слідства. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов, (81), 2016. С. 171-176.

47. Фролова І.Є. Типологія дискурсів: проблеми і перспективи. – Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація. : Тези доповідей XVII наукової конференції з міжнародною участю. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. С. 166-168.

48. Чередниченко О.І. Міжкультурні аспекти перекладу. Мовні і концептуальні картини світу. К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2001. С. 485.

49. Швиденко М.В. Вплив вікового фактору на взаємодію вербальних та невербальних компонентів комунікації в англomовному інституціональному діалогічному дискурсі. Молоді фахівці – майбутнє науки: Вип. 9 (Ч. I), 2018. С. 104.

50. Шевченко І.С., Морозова О.І. Дискурс як мисленнєво-комунікативна діяльність. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен. Харків : Константа, 2005. С. 21-28.

51. Шерстюк Н. Дискурс: від становлення поняття до соціально-конструкціоністських теорій дискурс-аналізу. Нова парадигма. Філософія. 2013 Вип. 114. С. 50-58.
52. Шпак О.В. Комунікативна категорія контакт із позицій еколінгвістики. Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Іноземна філологія. 85. 2017. С. 108-115.
53. Шульжук Н.В. Діалогічний дискурс у контексті еколінгвістичної проблематики. Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія». Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 9(77). С. 135-138
54. Юрса Л. Еколінгвістичний стан сучасного фірмонімікону м. Сколе. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія. 2021. С. 515-520.
55. Янкович М.В. Поняття дискурсу в гуманітарних науках та визначення терміна «дискурс» в лінгвістиці. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2015. С. 123-126.
56. Brown P. Politeness and impoliteness. Oxford handbook of pragmatics. Oxford. 1987. P. 383-399.
57. Brown P. Politeness. Some universals in language usage. New York, 1988. 200 p.
58. Crystal D. Linguistics. 2nd ed. L.: Penguin Book. 1985. 276 p.
59. Drew P., Sorjonen M.-L. Institutional Dialogue. Discourse as Social Interaction. Discourse Studies: A Multidisciplinary Introduction. London: Sage Publications Ltd, 2000. Vol. 2. P. 92-118.
60. Dunbar N.E., Bernhold Q. Interpersonal Power and Nonverbal Communication. Power in Close Relationships / ed. C.R. Agnew & J.J. Harman. Cambridge University Press, 2019. P. 261-278.
61. Fill A. Language and Ecology. Ecolinguistic Perspectives for 2000 and beyond. Applied Linguistics for the 21st century. Tokyo, 2000. P. 60-75.

62. Fill A., Mühlhäusler P. The ecolinguistics reader: language, ecology, and environment. New York, 2001. 291 p.
63. Haarmann H. Language in ethnicity: a view of basic ecological relations Berlin, 1986. 286 p.
64. Haugen E. The Ecology of Language. The Ecolinguistics Reader: Language, Ecology and Environment. 2001. P. 57-66.
65. Henne H., Rehbock H. Einführung in die Gesprächsanalyse. Berlin, N.Y. : Gruyter, Walter de GmbH, 2001. 338 p.
66. Huang G. Ecolinguistics in an International Context : an Interview with Arran Stibbe. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/Interview%20Arran%20Stibbe.pdf> (дата звернення: 19.08.2024).
67. Kasper G. Linguistic Politeness: Current Research Issues. Journal of Pragmatics. 1990. № 2. P. 193-218.
68. Mehrabian A. Nonverbal communication. Routledge, 2017. 235 p.
69. Mills S. Discourse. Routledge, 2004. 177 p.
70. O'Connor J. D., Arnold G. Intonation of Colloquial English. London, 1973. 24 p.
71. Schiffrin D. Approaches to Discourse. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 1997. 470 p.
72. Schuller Bjorn W., Batliner Anton M. Computational Paralinguistics: emotion, affect and personality in speech and language processing, 2014. First Edition. 321 p.
73. Shevchenko I.S. Cognitive pragmatic aspects of discourse. Kharkiv. 2005. P. 105-117.
74. Soloshchuk L.V. The Processes of Diversification of the Non-verbal Communicative Components in the Modern English Discourse. Cognition, communication, discourse. 2020, № 21. P. 50-60. <https://doi.org/10.26565/2218-2926-2020-21-04> (Last accessed: 02.09.2024).

75. Soloshchuk L.V., Skrynnik Yu.S. Social Roles as a Construct of Ecological Interaction: Diachronic Aspects. Theory and Practice of Language (TPL). V. 12, № 8, August 2022. P. 1483-1488. Great Britain. SCOPUS. DOI: <https://doi.org/10.17507/tpls.1208.03> (Last accessed: 02.09.2024).

76. Stibbe A. Ecolinguistics: Language, ecology and the stories we live by (2nd ed.). 2021. London: Routledge.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Moneyball. Screenplay by Steven Zaillian and Aaron Sorkin. URL : <https://imsdb.com/scripts/Moneyball.html> (Last accessed: 12.09.2024).
2. Freedom Writers. Screenplay by Richard LaGravenese. URL: https://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=freedom-writers (Last accessed: 12.09.2024).
3. Erin Brockovich. Screenplay by Susannah Grant. URL: https://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=erin-brockovich (Last accessed: 12.09.2024).
4. Michael Clayton. Screenplay by Tony Gilroy. URL: https://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=michael-clayton (Last accessed: 14.09.2024).
5. Something the Lord Made. Screenplay by Peter Silverman and Robert P. McCarty. URL: https://www.springfieldspringfield.co.uk/movie_script.php?movie=something-the-lord-made (Last accessed: 14.09.2024).

ABSTRACT

Herasymenko I.V. The ecolinguistic principles of communication in the Modern English institutional discourse: verbal and non-verbal aspects.

The master's thesis is focused on the study of ecolinguistic principles of communication in English institutional discourse with an emphasis on the interaction of verbal and non-verbal aspects.

The relevance of this study is due to the increasing interest in contemporary research regarding the interaction between verbal and non-verbal communication components in English institutional discourse.

The aim of the study is to define and analyze the eco-linguistic principles of communication in English institutional discourse, with a particular focus on how verbal and non-verbal communication components interact to facilitate harmonious communication in institutional context. To achieve this goal, the study sets the following tasks: 1) to systematize theoretical approaches to the study of institutional discourse from the perspective of ecolinguistics; 2) to analyze the verbal and non-verbal components impacting communicating effectiveness; 3) to ascertain the role of ecolinguistic principles of communication in shaping the harmony of communication strategies.

The study employed several research methods, including discourse analysis to examine the roles of verbal, kinesic, prosodic and proxemic communicative components, and comparative analysis to compare the results with existing models of institutional communication.

The object of the study is institutional discourse as a specific form of communication that occurs within various social institutions (political, legal, educational, medical, etc.). **The subject** of the study is the eco-linguistic principles of communication within institutional discourse. This may include an analysis of how ecological principles of language interaction (i.e., the influence of language on the environment and the reverse influence of the environment on language) are realized in formal and formal communication skills at the verbal and non-verbal levels.

The purpose of the study is to identify and analyze the ecolinguistic principles of communication in institutional discourse, encompassing their verbal and non-verbal aspects, while developing theoretical and methodological foundations for the research. This includes the identification of specific characteristics of the interaction between environmental factors in communication processes across different social institutions.

The material for the study consisted of 50 dialogic discourse fragments, which include speakers' remarks accompanied by descriptions of the non-verbal components. These dialogic fragments were selected through a method of continuous sampling from the scripts of English-language films.

The scientific novelty of this study lies in its comprehensive study of the ecolinguistic principles of communication in English institutional discourse, particularly focusing on the interaction between verbal and non-verbal components (kinetic, prosodic and proxemic) and their effects on communication harmony. The findings establish that the harmony and environmental friendliness of communication depend on the interaction of verbal and non-verbal components, which work together to achieve communication goals.

The theoretical significance of the results obtained is that they expand the understanding of the role of eco-linguistic principles in the context of institutional communication, as well as in opening new perspectives for the study of the interaction between verbal and non-verbal components.

The practical value of the study is evident in its applicability to courses in ecolinguistics and theory of intercultural communication, as well as specialized courses in communication theory, discourse analysis, theory of nonverbal communication, sociolinguistics, and conducted by undergraduate and graduate students.

Key words: ecolinguistics, institutional discourse, verbal component of communication, non-verbal component of communication, kinesic components, prosodic components, proxemic components.